

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

РУБЛЁВАЯ ЗОНА

МЭТА ЖЫЦЦЯ В. КЕБІЧА ЗДЗЕЙСНІЦЦА?

Дагавор аб аб'яднанні грашовых сістэм Беларусі і Расіі будзе абавязкова падпісаны. Упэўненасць у гэтым выказалі пасля праведзенага 23 сакавіка раніцай у Мінску першага раунда перагавораў прэм'ер-міністр Беларусі Вячаслаў Кебіч і старшыня Камітэта Савета Федэрацыі Расіі па бюджэтныму, фінансавому і крыдытнаму рэгуляванню, грашовай эмсіі, падатковай палітыцы і мытнаму рэгуляванню Мікалай Ганчар.

Што ж датычыцца нібыта выстаўленых Расіяй патрабаванняў аб ліквідацыі Нацыянальнага банка Беларусі, увядзенні адзінага бюджэту і г.д., то Мікалай Ганчар заявіў: непрымальных для Беларусі ўмоў расійскі бок не ставіць.

Тэрміны падпісання заключных дакументаў будучы вызначаны пасля завяршэння цяперашніх перагавораў і далейшых двухбаковых сустрэч у Маскве. Мікалай Ганчар адзначыў, што цяпер як у Расіі, так і ў Беларусі “ідзе працэс асэнсавання таго, што адбывалася за апошнія гады. Наша задача -- зрабіць, каб наша мінулае не цягнула нас назад, а дапамагала ісці наперад. Усё, што мы робім, накіравана на тое, каб людзі жылі лепш, каб палітычныя догмы не перашкаджалі гэта рабіць”.

“Апошнім часам адбываецца ўсведамленне таго, што ж гэта такое -- аб'яднаная грашовая сістэма. Чым больш мы пачынаем разбірацца, тым больш пераканваемся, што па сутнасці размова ідзе аб больш сур'ёзным пытанні -- аб стварэнні адзінага арганізма. Што тычыцца эканомікі, то практычна ўсе праблемы вырашаны, на якія іншы раз спасылаюцца як на непрымальныя, аб'ектыўныя, яны эканамічна непазбежныя. І многія нашы беларускія калегі з гэтым згодныя. Сёння ўсё ўпіраецца ў палітыку. Бо ясна: каб эканамічныя механізмы запрацавалі да ўзаемнай выгады, трэба шукаць нейкую новую форму палітычнай інтэграцыі дзвюх краін. Так ці інакш усе мы павінны ясна ўсведамляць: эканамічны саюз -- гэта папярэднік палітычнага аб'яднання. Ці ў форме канфедэрацыі, ці чаго-небудзь другога. Іншага шляху проста няма.”

Герман КУЗНЯЦОУ,
першы намеснік міністра
Міністэрства Расійскай Федэрацыі
па супрацоўніцтву з краінамі --
ўдзельніцамі СНД.

76-я ўГОДКІ БНР

У адрозненне ад мінулагадніх, сёлета ўрачыстасці, звязаныя з 76-й гадавінай абвясчэння БНР, налілі зусім камерны характар. Не было Старшын Рады БНР д-ра Язэпа Савіча, не было Станіслава Шушкевіча, як, зрэш-

ты, не было і ўрачыстага вечара ў філармоніі. Адбыўся толькі мітынг у сталічным парку Янкі Купалы. Масавасці, на жаль, таксама не было. Сабраліся толькі людзі, якім дарагая дата 25 са-

кавіка. Праводзілі мітынг БНФ “Адраджэнне”, Грамада, іншыя дэмакратычныя арганізацыі.
НА ЗДЫМКУ: мітынг у парку Янкі Купалы ў Мінску, прысвечаны 76-м ўгодкам БНР.

КАНФЕРЭНЦЫІ

СКЛАДАЮЦА ПАДРУЧНІКІ

У польскім горадзе Казімеж-над-Віслай, што пад Люблінам, прайшла Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя па напісанню падручнікаў па гісторыі Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай. Над гэтай серыяй падручнікаў працую творчы калектыву рэдактараў з Беларусі, Украіны, Польшчы і Літвы. Нашу рэспубліку прадстаўляе дэпутат Вярхоўнага Савета Алег Трусаў. Мы, дарэчы, ужо падрыхтавалі першы варыянт падручніка па гісторыі Беларусі, цяпер трэба узгадніць яго з рэдактарамі іншых краін -- нашчадкаў Вялікага Княства.

Апошняя сустрэча рэдактарскага калектыву, як плануецца, пройдзе летам бягучага года. Пасля кожнай з падручнікаў будзе выдадзены ў чатырох дзяржавах на іх мовах, а таксама па-руску і па-англійску. Фінансуе гэты праект Джорджтаўнскі ўніверсітэт ЗША.

АДРАДЖЭННЕ

Яшчэ адзін храм -- царква Серафіма Сароўскага Цудатворцы з'явіўся на зямлі палескай. Пабудаваны ён у адным з самых маладых гарадоў Брэстчыны -- Белаазёрску, прычым у рэкордны тэрмін -- усяго за паўтара года. Храм асвячоны ўладыкам Філарэтам.

У перапынках паміж богаслужэннямі заканчваецца ўнутраныя аддзелачныя работы. Хутка мастакі пачнуць роспіс купалы і сцен, іканастаса. Пабудаваны храм на грошы, сабраныя веруючымі, а таксама на ахвяраванні мясцовых калгасаў, саўгасаў, арганізацый і кааператываў.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

СТАРШЫНЯ Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Вячаслаў Грыб у гутарцы з карэспандэнтам “Звязды” паведаміў, што жыве ён у звычайным доме, кватэра плошчай 54 квадратныя метры і цесная кухня (7 квадратных метраў). Яго жонка працуе бухгалтарам у Міністэрстве энергетыкі. Сын -- кандыдат медыцынскіх навук, выкладае ў медыцынскім дэпартаменце студэнта другога курса юрыдычнага факультэта БДУ.

ФОНД Сораса ў Беларусі мае намер стварыць цэнтр для тэле-, радыёжурналістаў і газетчыкаў. Праграма прадугледжвае стварэнне новай журналістыкі ў нашай дзяржаве. Перавага будзе аддавацца маладым, здольным прадстаўнікам незалежнай прэсы.

ВЯРХОЎНЫ Савет Беларусі прыняў пастанову абмежаваць крэдытную эмсію на першае паўгоддзе бягучага года да 1,9 трыльёна рублёў, а на другое -- 0,5 трыльёна рублёў. Як заявіў старшыня праўлення Нацыянальнага банка С. Багданкевіч, абмежаванне эмсіі дазволіць затармазіць рост інфляцыі. Нагадаем, што з пачатку 1994 года Нацыянальны банк вымушаны быў выдаць 2,3 трыльёна рублёў безрэсурсных крэдытаў.

САЮЗ прадпрымальнікаў Рэспублікі Беларусь рашыў “узвязацца” ў вялікую палітыку і, калі ўдасца, дабрацца да ўлады. Савет саюза прыняў пастанову рэкамендаваць прэзідэнту гэтай арганізацыі Уладзіміру Карагіну даць згоду на вылучэнне сваёй кандыдатуры на пасаду прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

ЯК ПАВЕДАМІЎ міністр абароны П. Казлоўскі, у 1993 годзе ў беларускім войску загінула 67 чалавек. 38 з іх -- салдаты і сяржанты. З агульнага ліку загінуўшых 20 скончылі жыццё самагубствам.

ПАЎТАРА трыльёна рублёў спатрэбіцца, каб ажыццявіць дзяржаўную праграму, якая намячае першачарговія меры па ўзмацненню барацьбы са злачынасцю. Праект яе распрацаваны і ўхвалены Міністэрствам унутраных спраў Беларусі. Цяпер хай у Міністэрства фінансаў галава баліць, дзе узяць такія грошы.

БЕЛАРУСЬ наведзе мітрапаліт Дамаскін са Швейцарыі, якому падлягае праваслаўная царква ў Заходняй Еўропе. Высокі дастойнік выступіў у Мінску з лекцыямі “Рэлігія і нацыя ў сучаснай Еўропе” і “Уклад рэлігіі ў будаўніцтва аб'яднанай Еўропы”.

31 ГРАМАДЗЯНІН Эфіопіі ў 1991--1992 гадах скончылі Мінскае вышэйшае каманднае вучылішча і не вярнуліся дадому з-за боязі рэпрэсіў новага рэжыму. Яны атрымалі статус бежанца ААН і жывуць у 20 пакоях курсанцкага інтэрната, не плацячы за гэта ні капейкі. Справа дайшла да суда.

СТВАРЫЦЬ фільм пра выхадцаў з Монбельяра -- з такой мэтай прыехалі ў Беларусь французскія тэлежурналісты. Нашчадкі Мэтэ, Безансона і Шарп'е ў канцы XVIII -- пачатку XIX стагоддзяў пакінулі Францыю, відаць, з-за рэлігійнага ўціску і пасяліліся ў вёсках Ляскаўка і Курганы цяперашняга Бараўлянскага сельсавета пад Мінскам.

СЯРЭДНЯЙ школе гарадскога пасёлка Сураж спаўняецца 200 год. Яна была заснавана ў 1794 годзе па ўказу імператрыцы Кацярыны II -- тут было адкрыта мужчынскае пачатковае вучылішча. Цяпер Суражская школа славіцца тым, што мае шмат пераможцаў раённых і абласных алімпіяд. Штогод 5-6 яе выпускнікоў паступаюць у ВДУ.

СТАТЫСТЫКА СПАДУ

З ЧАГО БУДАВАЦЬ?

Па разліках Дзяржкамстата, спад аб'ёму вытворчасці ў прамысловасці будаўнічых матэрыялаў за першыя два месяцы 1994 года склаў 43,1 працэнта ў параўнанні з адпаведным леташнім перыядам.

Пры агульным спадзе будаўніцтва знізіўся попыт на будаўнічыя матэрыялы. З-за высокай энергаёмкасці рэзка ўзраслі цэны. Прамысловасць будаўнічых матэрыялаў аказалася нават у больш цяжкім становішчы, чым іншыя галіны.

У студзені і лютым у Беларусі выпушчана на 33 працэнта менш глінянай цэгла, на 45,7 працэнта -- сілікатнай. Вытворчасць цэменту скарачана на 51,1 працэнта, мяккіх дахавых матэрыялаў -- на 71,7.

У ВІЛЬНІ

ПАМЯЦІ КАСТУСЯ КАЛІНОЎСКАГА

24 сакавіка на сцяне Дамініканскага кляштара ў Вільні ўрачыста адкрыта мемарыяльная дошка памяці Кастуся Каліноўскага. У гэтым будынку, які ў 1864 годзе быў ператвораны расійскімі акупацыйнымі ўладамі ў турму, нацыянальны герой Беларусі правёў у зняволенні апошнія дні перад павешаннем.

Даўнейшая мемарыяльная дошка памяці Каліноўскага была выканана па-літоўску і па-руску. Прычым па-руску было выбіта “Костас Каліноўскас”. Надпіс на новай дошцы [яе аўтар -- мінскі скульптар Алякс Мірончык] зроблены па-літоўску і па-беларуску. Адкрыццё мемарыяльнай дошкі прымеркавана да Дня незалежнасці Беларусі -- 25 сакавіка. Арганізавала яго Таварыства беларускай культуры ў Літве.

ЭКАЛОГІЯ

ДЗЕ НАПІЦЦА ЧЫСТАЙ ВАДЫ

Як паказалі даследаванні, праведзеныя Беларускім навукова-даследчым інстытутам экалогіі, жыхары Гомеля церпяць не толькі ад радыяцыі, але і ад забруджвання горада мыш'яком, ртутцю, цынкам, свінцом і іншымі цяжкімі металамі.

Значна расшырыліся межы забруджвання грунтовых і паверхневых вод адходамі хімічнага завода. Прычым гэты працэс ідзе хутчэй, чым меркавалася раней.

Спецыяльная камісія ацаніла экалагічную страту, якую наносіць навакольнаму асяроддзю толькі гэтае прадпрыемства, у 3,7 мільярда рублёў штогод.

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

У нацыянальным пытанні БПС-Р адстойвала поўны суверэнітэт і незалежнасць краю. Зацягванне пытання ўтварэння БССР, а потым нечаканае ўтварэнне Літбела паставіла партыю на антыбальшавіцкія пазіцыі. Супрацьстаянне прывяло да таго, што эсэры былі вымушаны перайсці на нелегальнае становішча на савецкай тэрыторыі. Такія абставіны абумовілі асцярожна-зацякаўлены адносіны БПС-Р да “федэралісцкай праграмы”

“Вырашаны” гэтыя пытанні былі 31 ліпеня 1920 года абвешчэннем Беларусі ў межах шасці паветаў Мінскай губерні. І каб ізаліраваць эсэраў напярэдадні падпісання Рэўкскага міру, Надзвычайная камісія арыштавала 860 актывістаў БПС-Р і кіраўніцтва партыі. Асноўную частку пратрымалі да некалькіх тыдняў і адпусцілі пасля папярэджанняў не весці антыбальшавіцкую дзейнасць. П.Бадуюну, якую арыштавалі ў Мінску, накіравалі аж у Маскву, дзе ў Навінскай і Бутырскай турмах яна адседзела 6 месяцаў.

тызмэ сітуацыі дае ўяўленне ліст П.Бадуюнай да В.Ластоўскага і К.Дуж-Душэўскага ў Коўна: “Родныя мае таварышы Вацлаў і Кляўдзі! Я хварэю ўсё цяжэй і цяжэй... высокая тэмпература, я аслабла і саўсім адна. Беларусы, апрача маладзейшага т.Бусла, мяне не даведваюцца. Дый гэта ўжо не ўпершыню. У турмах і на шляхах і ўсюды я адна. Няма маёй сястры, майго ангела-храніцеля, і я чуюся як былінка ў полі. Ноччу жар, цягну руку, і няма каму вады падаць. Мо заўтра перавяжуць мяне ў бальніцу. Ук-

адбыўся 11 лістапада. Яго пракапол займае 3 старонкі. Следчых цікавілі асноўныя факты палітычнай дзейнасці Бадуюнай больш перыяду грамадзянскай вайны і эміграцыі. Яўнага “палітычнага крыміналу” ў адносінах да савецкай улады і кампарты ў адказах Бадуюнай знайсці нельга. І тым не менш абвінавачвае заклячэнне фармулёўе наступны вывад з гэтага адзінага допыту: “Пражываючы ў СССР пасля вяртання з Чэхаславакіі, праводзіла антысавецкую агітацыю... злобна выказвалася ў ад-

“...Я чуюся як былінка ў полі”

Ю.Пілсудскага. Але захоп беларускай тэрыторыі і акупацыйны рэжым хутка высветлілі сапраўдныя планы Польшчы адносна Беларусі. Таму ўжо ў сакавіку 1919 года беларускія эсэры ствараюць Беларускі паўстанцкі камітэт як штаб антыпольскай барацьбы, пачынаюць фарміраванне ў тыле польскіх войск партызанскіх атрадаў — “Сувязі беларускага працоўнага сялянства”. БПС-Р імкнулася аб’яднаць у антыпольскай барацьбе і змаганні за незалежнасць Беларусі ўсе палітычныя сілы. Паспехам на гэтым шляху стаў пераход на іх пазіцыі групы сацыялістаў-федэралістаў і такога аўтарытэту беларускага руху, як В.Ластоўскі. Але пераадолець прапольскую арыентацыю кіраўніцтва Рады і ўрада БНР — Я.Лёска і А.Луцкевіча яны не змаглі. У снежні 1919 года эсэры адмяжоўваюцца ад афіцыйнага кіраўніцтва БНР і ўтвараюць Народную Раду як палітычны орган барацьбы за незалежнасць Беларусі.

Роля П.Бадуюнай у гэтых падзеях дасканалы не высветлена, але ёсць падставы сцвярджаць, што яна была значнай. Разам з П.Крэчэўскім яна ўзначаліла Прэзідыум Народнай Рады, увайшла ў Народны сакратарыят БНР, сфарміраваны В.Ластоўскім. Пасля нелегальнага ад’езду Т.Грыба ў Гродна на Бадуюну класіфікацыя вялікага адказнасці ў кіраўніцтве паўстанцкім камітэтам.

Ва ўмовах рэпрэсій польскіх акупацыйных улад і расколу беларускага руху БПС-Р была вымушана перагледзець сваю тактыку і шукаць палітычнага саюзніка. Адзінай партыяй, якая таксама вяла збройную барацьбу з папаякамі, былі бальшавікі. Таму, нягледзячы на супярэчнасці праграм, пазіцыі ў беларускім пытанні, эсэры і бальшавікі аб’ядналі свае сілы ў антыпольскай барацьбе. У снежні 1919 года ў Смаленску адбыліся перамовы прадстаўнікоў БПС-Р і КП Літвы і Беларусі. Было вырашана пагадненне аб сумесных дзеяннях. П.Бадуюна, магчыма, ўзначальвала дэлегацыю БПС-Р, таму што яе подпіс на пагадненні стаіць першым.

У выніку аб’яднання сілаў практычна на ўсёй тэрыторыі Беларусі разгарнуўся паўстанцкі рух, аб’яднаны ў Народную ваенную самаабарону. Але блок з бальшавікамі не мог быць доўгім і трывалым. Апошнія ўжо ўзялі курс на аднапартыйнасць і аб’явілі контррэвалюцыянерамі левых эсэраў.

З боку бальшавікоў саюз з БПС-Р насіў выключна тактычны характар — выкарыстаць іх уплыў і збройныя сілы ў барацьбе з Польшчай. Палітычнага даверу не было, а рост уплыву беларускіх эсэраў і распачатая імі з вясны 1920 года фактычная падрыхтоўка дэмакратычнай дзяржаўнасці Беларусі выклікалі занепакоенасць бальшавіцкага кіраўніцтва.

ЦК КП(б) ЛІБ даў указанне ізаліраваць эсэраў. Насляваў канфлікт, і кіраўніцтва БПС-Р вырашыла “высветліць адносіны” неласэрдна на ЦК Расійскай Камуністычнай партыі бальшавікоў. Гэта адказная і цяжкая місія выпала на долю Бадуюнай. Больш месяца дэлегацыя пад яе кіраўніцтвам дамагалася ў Маскве перамоу са Сталіным і Крэсцінскім. На перамовах дэлегацыя адстойвала пазіцыі беларускіх эсэраў аб недуплічнасці перадачы Польшчы заходняй часткі Беларусі, неабходнасці аднаўлення яе тэрыторыі ў этнаграфічных межах, вяртання ўсходніх губерняў, перададзеных РСФСР, даводзілася памылковасць фарміравання беларускіх улад з людзей, далёкіх ад беларускага руху, неабходнасць прызнання ўрада Ластоўскага і падтрымкі культурна-нацыянальнага будаўніцтва ў рэспубліцы. Тым часам Бадуюна адстойвала прынцыпы суверэнітэту і непадзельнасці тэрыторыі Беларусі і кааліцыі палітычных сілаў у сацыялістычным будаўніцтве. Перамовы ішлі выключна цяжка і скончыліся пацвярджэннем толькі ваеннага саюза, а вырашэнне палітычных пытанняў было адкладзена да вызвалення Беларусі.

Якую “тлумачальную” работу праводзілі з ёю, можна толькі меркаваць. Але вядома, што яна засталася на той жа пазіцыі непрымірнасці да бальшавікоў, не падтрымала гатоўнасці часткі членаў ЦК БПС-Р пайсці на ўступкі аж да ліквідацыі партыі, з тым каб атрымаць месца ва ўрадзе БССР. Таму нам здаецца недакладным паведамленне польскай даследчыцы А.Бергман аб тым, што ў 1922 годзе Бадуюна прыязджала ў Вільню агітаваць беларускіх дзеячаў вяртацца ў БССР.

Можна меркаваць, што з 1921 па 1922 год пачынаецца найбольш крытычны перыяд жыцця Палуты Бадуюнай, калі яна адчувала рэпрэсіўны ўціск уладаў, з аднаго боку, і ўвесць цяжар драматычнай барацьбы сярод былых папечнікаў па партыі і беларускаму руху, — з другога. Бадуюна прыкладае намаганні, каб перабрацца за мяжу, дзе знаходзіліся аднадумцы — В.Ластоўскі, Т.Грыб, К.Дуж-Душэўскі, Я.Мамонька. У пачатку 1923 года без дакументаў, нелегальна яна пераходзіць мяжу з Польшчай. Арыштэваная польскімі ўладамі, тры месяцы праводзіць яна ў турме і яшчэ шэсць — у чаканні літоўскага папярата, атрымаць які дапамагаў В.Ластоўскі.

Падчас свайго знаходжання ў Польшчы Бадуюнай давялося стаць удзельніцай канфлікту ва ўрадзе БНР. Яна рашуча падтрымала пазіцыю і дзейнасць В.Ластоўскага, а ўтвораны А.Цвікевічам, П.Крэчэўскім, Я.Варонкам урад назвала “самазваным і безадказным”. Гэтую думку яна адстойвала на канферэнцыі беларускіх арганізацый у Гданьску ў верасні 1923 года.

Яшчэ не ўсё сказана аб тым, якую згубную для беларускай справы ролю адыграла барацьба паміж асобнымі арганізацыямі і групамі беларускай эміграцыі. Яна знізілася і без таго нешматлікі асяродак, які не меў дастаткова палітычнай і матэрыяльнай падтрымкі, забірала фізічныя і маральныя сілы, выклікала хваравітыя амбіцыі.

Самым цяжкім чынам гэтая барацьба адбылася на Бадуюнай, сілы якой былі надарваныя яшчэ папярэднім змаганнем. У самым канцы 1923 года яна прыязджае ў Прагу. Аб яе стане яскрава сведчыць ліст Марыі Галубяні да В.Ластоўскага. На пытанне аб Бадуюнай яна пісала: “Весткі ці інфармацыя аб П.Бадуюнай сумныя. Яна праз 1/2-1 1/2 месяцы... была хворая: гэта манія велічыі, праследваная... Бачыла яе пасля хваробы і па выхадзе са шпіталю. Выглядае дужа дрэнна, гэта няшчасны, бедны, я б сказала, зламаны разбіты чалавек, якога трэба было б прыглыбіць, прыласкаць, папесціць трэба бы... убаяюцца яе, як калісьці баюкала нас маці родная ў дзяцінстве. Але гэтага яна не маець. І сумна, і цяжка ёй”.

Але сітуацыя ў дражжым эмігранцкім асяродку таксама не абмяла спакою. Тут таксама існавала некалькі групавак, якія сапернічалі паміж сабой. Бліжэйшы папечнік Бадуюнай Т.Грыб прытрымліваўся леварадыкальных пазіцый, уступіў у канфлікт не толькі з былымі апанентамі, але і аднадумцамі, абвінавачваў іх у захопленні палітычнымі гульнямі ў той час, калі патрабавалася карпатлівае культурніцкая праца на будучыню Беларусі. Аб’яднаўшы студэнтаў-беларусаў, перш за ўсё рэвалюцыйна настроеных выхадцаў з Заходняй Беларусі, ён наладзіў выданне часопіса “Веда”, прыкладаў намаганні для адкрыцця ў Празе Беларускага педагогічнага інстытута па прыкладу ўкраінскага і расійскага. Бліжэйшымі папечнікамі Грыба ў гэтай справе сталі Я.Мамонька і Дварчанін. Нягледзячы на зацяглы хваробу, уключаючы ў гэту справу і Бадуюна. Таксама, як і іншыя эмігранты, яна наведвае лекцыі ў Карлавым універсітэце, вядзе палітычную работу.

Але паразумення і ўзаемападтрымкі з былымі сябрамі не атрымалася. Наадварот, палітычныя і асабістыя прычыны прывялі да разладу і ізаліцыі. Аб драма-

раінскі доктар Літаў глядзіць за мной... У яго я пакіну ўсе свае лісты і паперы. Хто ведае, што будзе са мной. А памру — памятайце: некалісь перавязіце мяне ў Менск. Цяпер пішу вам, як наіхутчэй закладвайце Нац.Каміт. і Ластоўскі на чале. Яны тутакж ужо заклалі нейкую Беларусь. Раду ў Чэхаславакіі. Пераймайце справу ў Літве ў свае ўласныя рукі. Мамонька, Грыб — ня ведаю, што робяць, я з імі ў нязгодзе...”

Нягледзячы на НЭП і палітыку беларусізацыі, Т.Грыб і яго бліжэйшыя папечнікі засталіся на антыбальшавіцкіх пазіцыях. Не паверылі яны амністыі ўрада БССР былым дзеячам БНР і запрашэнням вярнуцца для “аббудовы беларускай справы”. Рашэнні мінскага з’езда сацыялістаў-рэвалюцыянераў 1924 года аб скасаванні Беларускай партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў і Берлінскай канферэнцыі аб роспуску Рады БНР Грыб расцаніў як здраду. Тым, хто ад’язджаў у Савецкую Беларусь, прадказаў іх будучыню. Але многія паверылі і паехалі — нават бліжэйшыя сябры і папечнікі — Ластоўскі, Жылка.

П’яехала праз два гады і непрымірмая да бальшавікоў Палута Бадуюна. Аб падставах яе вяртання можна меркаваць, зыходзячы з сітуацыі, якая склалася ў Празе. Варожасці і ізаліцыі яе душа і розум не вытрымлівалі. Спадзяванню на савецкую ўладу і рэчаіснасць, у адрозненне ад іншых рээмігрантаў, у яе не было. Сваёй непрыхільнасці да камуністычных уладаў не ўтойвала. І самі гэтыя ўлады давалі падставы для такіх адносін. Дакладна невядома, калі менавіта яна з’явілася ў родных мясцінах. Але, па ўспамінах, пасля яе першага ж наведвання сям’і сястры Анастасіі муж сястры і два яе дарослыя сыны былі ўзяты на некалькі дзён на допыт ў АГПУ. Адзіноцтва і ізаліцыя працягваліся і тут. Пастаянную работу знайсці не змагла, перабівалася выпадковымі прыватнымі ўрокамі. Па ўспамінах, працавала над нейкім рукапісам і пісала вершы, але друкаваць іх мясцовыя выданні адмаўляліся. Нават родзічы, сярод якіх яна карысталася і аўтарытэтам, і спачуваннем, не маглі падтрымліваць цесных сувязей: пад пільным вокам АГПУ гэта было вельмі небяспечна. У 1932 годзе Бадуюна робіць спробу выравацца — звяртаецца ў Міжнародную арганізацыю дапамогі рэвалюцыянерам (руская абрэвіятура — МОПР) з просьбай аб садзейнічэнні ў выездзе за межы СССР. МАДР, які знаходзіўся пад кантролем сталінскага Камінтэрна, адмовіў са спасылкай на тое, што яна не з’яўляецца ахвярай праследу капіталістаў.

Гэта не прыбавіла прыхільнасці да камуністычных уладаў. Асобае абурэнне выклікала калектывізацыя і чэргі за хлебам, якія з’явіліся ў пачатку 30-х гадоў. І сваім знаёмым, і незнаёмым у гэтых чэргах Бадуюна называла вінаватых, гаварыла, што камуністы аб рабочых не дбаюць: заняты больш уласным дабрабытам, што ў буржуазнай Чэхаславакіі рабочыя жывуць лепш, чым у камуністычным Савецкім Саюзе. Як пацвярджаюць сведкі, яна не баялася нікога і нічога. Правільна вызначыла Бадуюна і палітычную сітуацыю канца 30-х гадоў. Пасля працэсу Тухачэўскага — Якіра гаварыла, што ў камуністычнай партыі не застаецца іншых апар для існавання, акрамя тэрору, а прыняцце Канстытуцыі перамогшага сацыялізму — “адвод вачэй цёмнай масе”. Гэтыя выказванні і сталі фармальнай падставой для арышту яе 3 верасня 1937 года. У гэты час распачыналася буйнамаштабная аперацыя НКУС па выкрыццю гэтак званай “польскай, нямецкай і латвійскай агентуры” ў БССР. Толькі па польскай агентуры з 25.8.1937 года па 1.1.1938 года было арыштэвана больш 21 тысячы чалавек, 468 з якіх з’яўляліся былымі палітэмігрантамі. Як бачым, П.Бадуюна аказалася адной з першых у гэтай катэгорыі — яе мінулае адыграла сваю ролю.

Асуджэнне Бадуюнай у 1937 годзе — яскравая ілюстрацыя да масавых рэпрэсій канца 30-х гадоў. Больш месяца арыштэваная прасядзела ў Гомельскай турме без допыту і нават без абвінавачвання. Першы і апошні допыт

носінах ВКП(б) і Савецкага ўрада”. Асобая Тройка НКУС БССР вынесла па гэтым абвінавачванні прысуд — 10 гадоў выпраўленча-працоўных лагераў.

Але ў ГУЛАГ Палута Бадуюна не трапляе. Яе пераводзяць у Мінск, ва ўнутраную турму НКУС, так званую “амерыканку”, дзе праз паўгода яна дакачалася новага прысуду, на гэты раз — смяротнага.

Да гэтага часу вышэйазначаная аперацыя НКУС выйшла на свой другі этап — была сфабрыкавана справа аб выкрыцці шырокага антысавецкага падполля ў Беларусі, якое склалася ў 1930—1931 гадах з “правых” трацкістаў, нацыянал-фашыстаў, эсэраў, бундаўска-сіянісцкіх арганізацый і царкоўнікаў. Было абвешчана, што на працягу 30-х гадоў падполле займалася дыверсійна-шкодніцкай, шпіёнскай дзейнасцю і рыхтавала антысавецкі паўстанцкі рух.

Адносна Бадуюнай было “выкрыта”, што па вяртанні з эміграцыі яна разам з былымі аднапартыйцамі: Чарнушкевічам (сакратар ЦВК БССР), Панкевічам (віцэ-прэзідэнт АН БССР) і іншымі — ўзначаліла падпольны Цэнтральны Камітэт беларускіх эсэраў. Ніякіх дакументальных ці факталагічных пацвярджэнняў існавання падпольнай эсэраўскай арганізацыі, вядома ж, не было знойдзена. У юрыспрудэнцыі гэтых часоў ужо панавала “царыца доказаў” — уласнае прызнанне падследнага. Якімі сродкамі здбываліся гэтыя прызнанні, сёння добра вядома. Таму не здзіўляюць наступныя “паказанні” Палуты Бадуюнай: “...ЦК быў звязаны з замежнымі цэнтрамі эсэраў... Яго платформа: адрыў Беларусі ад СССР пад лозунгам стварэння БНР, з урадам, які ўзначалілі б беларускія эсэры, беларускія нацыяналісты і палякі. Праводзіць барацьбу ў СССР у здзяйсненне гэтай ідэі ўсімі мерамі за захват улады, прызнаючы інтэрвенцыю, шпіянаж і тэрор”.

Аб тым, што канец яе жыцця быў паспраўднана страшны, сведчаць дзве апошнія даты са следчай справы: паварот аб смяротным пакаранні вынесены 25 мая, а прыведзены ў выкананне толькі 29 лістапада 1938 года.

Такога перапынку ў тэрмінах па правілах тых часоў не павінна было быць. Пасля забойства С.Кірава ў снежні 1934 года смяротныя прыгаворы выконваліся неадкладна. Але вядома, што падчас “распрацоўкі” справы аб антысавецкім падполлі на Беларусі распрадужэннем наркова НКУС БССР Наседзіна была ўтворана сакрэтная (нават ад НКУС СССР) спецаляцыя, куды змяшчалі найбольш “каштоўных” для следства вязняў, у тым ліку і смернікаў. Знаходжанне там азначала суцэльную пакуту, таму што афіцыйна гэтых людзей ужо не існавала, таксама, як і нейкай адказнасці за іх. Калі ж у сярэдзіне лістапада 1938 года выйшла забарона на выкананне прысуду ў сувязі з пераглядом якоўскіх “злужыванняў”, беларускія энкавэдзісты спалохаліся выкрыцця мясцовай самадзейнасці са спецаляцыяй і за два тыдні расстралілі ўсіх вязняў. Дата смерці Бадуюнай дае падставы меркаваць, што Палута Бадуюна закончыла свой жыццёвы шлях якраз у гэтай калоніі.

Валянціна ЛЕБЕДЗЕВА.

За семдзесят дзён да літаратурнай дыскусіі А. Луцкевіч апублікаваў у "Нашай ніве" рэцэнзію на паэтычны зборнік Янкі Купалы "Шляхам жыцця" (1913, 26 крас.). Крытык звярнуў увагу на эстэтычнае абнаўленне паэзіі Купалы, аўтара пекных, шчырых, з размахам напісаных твораў, дзе, як у люстэрку, адкрываецца беларуская народная душа. "Але, -- адзначыў Луцкевіч, -- ужо нейкая новая сіла пачала разварачываць той стары лад, пры каторым дыхаць нельга. Хваля чыстага, свежага паветра пракацілася па ўсёй старане. Народ будзіцца ад сну (...). І вось у вершах Купалы ўсё часцей -- поруч з сумнымі настроямі --

яго думку, па-сапраўднаму змога толькі той, "хто разумее музыку слова, чыя душа бачыць характава ў чыстай паэзіі". Адзначыўшы, што паэт шчыра любіць сваю бацькаўшчыну, свой народ, спачувае ягоным бедам, крытык далей сказаў: "Але не грамадскія тэмы займаюць галоўным чынам паэта: ён перш за ўсё шукае чыстае красы і ў той дзяўчыны васьмілетняй, што, нахіліўшыся з трывогаю над плачучым брацікам, выяўляе песняру тайны Мадонны ("Мадонна"), і ў народнай веры ў лесуноў і русалак ды вадзянікоў ("У зачарованым царстве"), і ў абразях роднай прыроды, і ў старонках мінуўшчыны ("Старая Беларусь")."

лаў (Навіна А. "Нашы песняры". -- Вільня, 1918), крытык зрабіў пэўныя карэктывы ў свае ацэнкі творчасці паэта, звярнуў увагу на гарманічнасць ягонай душы, на адкрыццё ім агульналюдскіх духоўна-эстэтычных каштоўнасцей у вобразах роднага краю, адсутнасць паэтычна не перажытых тэндэнцый.

Пасля падзелу Беларусі паміж Расіяй і Польшчай паводле Рыжскага міру (1921) А. Луцкевіч, здаецца, зразумеў: ні Усход, ні Запад не прызнаюць права Беларусі на палітычнае самавызначэнне. Спатрэбіліся яшчэ вялікія крывісы, каб убачыць у беларусах гістарычную нацыю з шматвяковай культурай, зразумець геапалітычнае значэнне

кніжнай старабеларускай мовы, празмернымі ўплывамі на яе з боку польскай, лацінскай і інш. чужых гаворак, з аднаго боку, і мовай народнай, здольнай да арганічнага развіцця, з другога боку. Зазначым тут, што "нашаніўскія" асветнікі недаацэньвалі значэнне хрысціянскай рэлігіі і старабеларускай культуры ў нацыянальным адраджэнні.

Новае, уласна нацыянальнае культурнае адраджэнне, на думку Луцкевіча, пачалося з развіцця народнай гутаркі ў літаратурную мову. Спачатку гэта былі толькі літаратурныя фрагменты (інтэрмед'і ў школьным тэатры XVIII стагоддзя). Пазней пачалося станаўленне

най ці хоць бы аўтаномнай Беларусі. У зборніку Беларускага Навуковага Таварыства "Заходняя Беларусь" (1923) Луцкевіч друкуе свой артыкул "Крызіс ідэі ці крызіс грамадзяства", дзе даказвае, што крызіс беларускай ідэі выкліканы трыма фактарамі: абывакавасцю Еўропы да беларускай нацыянальнай праблемы, выступленнем на гістарычную арэну новай і невядомай сілы -- бальшавізму, урэшце, стратай беларусамі свайго спрадвечнага культурнага ды палітычнага цэнтра -- Вільні. Але гэты крызіс -- не доказ безнадзейнасці незалежнасці ідэі. Неабходна толькі ў новых умовах мяняць тактыку -- сведчыць у Польскім Сейме і Сенаце, што Беларусь жыве і змагаецца, дабіваюцца нацыянальнай адукацыі, культурна-нацыянальнай аўтаноміі, хаваючы глыбока ў сэрцы "высокі незалежніцкі ідэал".

У артыкуле "Памяці Ігната Канчэўскага" ("Новае жыццё", 1923, 27 крас.) А. Луцкевіч узнёсла пісаў пра аднаго з самых ахвярных апосталаў беларускай ідэі, які ў сваім філасофскім эсе "Адвечным шляхам" (1921) прарочыў Беларусі самабытны шлях у будучыню: "Быццам дыямент цудоўны, дзіўным характам гарэла яго душа сярод жыццёвага бруду, маны, крывадушнасці. Жыў дзеля вялікага ідэалу вызвалення свайго народу ад духоўнага, палітычнага і эканамічнага рабства. Але ў кожным выяўленні яго працы перш за ўсё відаць было гарачае ўміраванне чалавека. І чалавека ён хацеў вызваліць у беларусе (...). Нацыянальная ідэя ўсе ярчэйшым польхем разгаралася ў душы Канчэўскага".

Незалежніцкім ідэалам і "нашаніўскаму" народніцтву А. Луцкевіч заставаўся верным да сваёй пакутніцкай смерці ў бальшавіцкім ГУЛАГу. А ў яго літаратурна-эстэтычных даследаваннях 20-х гадоў пазначваюцца прыкметы заходнебеларускага "ўзвышэнства" (ад літаратурна-мастацкага згуртавання ў БССР "Узвышша"): арыентацыя на класіку, аўтэнтычны фальклор, наватарства, цікавасць да філасофіі, сацыялогіі і эстэтыкі мастацтва. Для зборніка "Якуб Колас у літаратурнай крытыцы" (1926), які выйшаў у Мінску да 20-гадзя творчай дзейнасці паэта, А. Луцкевіч напісаў артыкул "Сымон-музыка". Крытык зацікавіўся праблемай станаўлення мастацкіх талентаў у сялянскай, "музыкай" Беларусі. У 1927 годзе віленскае выдавецтва Б. Кнёціна перавыдала "Вянок" М. Багдановіча з прадмовай А. Луцкевіча. Тут узаўважваецца ранейшая канцэпцыя "паэта чыстай красы", які любіць "паўтоны ў фарбах, гуках, у перажываннях". Але ёсць і папраўкі да ранейшых уяўленняў пра "агульначалавечнасць" паэзіі "Вянка". Паэт, кажа крытык, шукае і знаходзіць вечную красу ў родным краі і сваімі паэтычнымі адкрыццямі "ўводзіць нас у сям'ю культурных народаў, чымся тыя, хто піша вялікія трактаты аб нашым праве на гэта".

Яго кніжка лекцый і артыкулаў "Адбітае жыццё" (Вільня, 1929) магла б стаць сапраўдным адкрыццём беларускай літаратуры для еўрапейскага чытача, каб у свой час яе пераклапі на французскую, нямецкую ці англійскую мову. Тут крытык паспрабаваў развіць тую пільную літаратурна-эстэтычную думку, якую гвалтоўна спынілі рэпрэсіі супраць "Узвышша": хацеў "упісаць" нашу літаратуру ў кантэкст агульнаеўрапейскай эстэтыкі і мастацкай культуры. У кніжку ўвайшлі два эстэтычныя нарысы: "Істота літаратуры і яе грамадскае значэнне" і "Праблема красы і мастацтва ў творах Максіма Багдановіча".

Уладзімір КОНАН.

НАЛЕЖАЦЬ НАШАЙ ГІСТОРЫІ

АНТОН ЛУЦКЕВІЧ:

ФІЛАСОФІЯ І ЭСТЭТЫКА

НАЦЫЯНАЛЬНАГА АДРАДЖЭННЯ

звініць нотка бойкая, жывая; відаць, што сіла ірвецца да дзела, да вялікай працы народнай. Чуваць радасць жыцця -- радасць, каторая абывае душу здаровага, сільнага чалавека".

Тут упершыню заявіў пра сябе А. Луцкевіч як крытык-аналітык, які ўмеў прадбачыць перспектыву жывога літаратурнага працэсу. Раней у "Нашай ніве" літаратурныя матывы закраналіся ім толькі ў кантэксце нацыянальна-адраджэнскай тэматыкі. Так, у рэцэнзіі на "Кароткую гісторыю Беларусі" В. Ластоўскага ("Наша ніва", 1910, 23 верас.) Луцкевіч пісаў пра духоўную каштоўнасць нацыянальнай мінуўшчыны. У іншых артыкулах ён казаў, што развіццё роднай мовы, прыгожага пісьменства і мастацтва ёсць абавязак нацыі, якая хоча ўвайсці ў сусветнае супольства культурных народаў. Успомніў ён пра красу і народалюбства польскай пясняры Марыі Калпацкай.

Луцкевічу належыць першая і даволі смелая ў "народніцкім" асяроддзі спроба разгадаць сакрэт Багдановічавай паэзіі. Маю на ўвазе яго рэцэнзію на зборнік "Вянок" пад назваю "Пясняры чыстай красы" ("Наша ніва", 1914, 21 лют.). "Вянок", -- пісаў крытык, -- гэта праўдзівае пэрла ў беларускай паэзіі. Раўнаваць Багдановіча ні з кім не будзе: не затым, што няма лепшых за яго паэтаў (бо такія ёсць), але затым, што ён ні на каго не падобны. Яго душа замкнёная ў сябе, жыве ў нейкім іншым, асаблівым свеце -- у свеце чыстай красы і шчырай паэзіі, ды толькі праз яе глядзіць на нашае жыццё -- рэальнае, цяжкае, поўнае змагання і безупынай працы. І як у летні гарачы дзень у крышталі на чыстай крывічнай вадзе асвятляецца нашае цела, так асвятляе душу паэзія М. Багдановіча".

Так, здаецца, яшчэ ніхто не пісаў у беларускай крытыцы да Луцкевіча. След за М. Багдановічам ён дазволіў сабе адкрыць акно ў зачарованае царства красы. А яшчэ першым заўважлівым музыкальнасць вершаў "Вянка", прачытаў які, на

У адказ на гэтую рэцэнзію М. Багдановіч паслаў А. Луцкевічу экзэмпляр "Вянка" з паэтычным прысвячэннем:

Дзень добры, Пане!
Вось Вам просты надпіс:
Ёсць гэтка японская забаўка;
Кідаюць дробныя асклёпкі дрэва
У вадку -- асклёпкі дрэва
І робяцца яны цвятамі.
Усё гэта мне згадалася мімаволі,
Калі чытаў я Вашу стацыю
Аб вершыках "Вянка".
І шлю падзяку
І цісну руку.
Ваш М. Багдановіч.

Каментар тут, здаецца, не патрэбны. Пасля рэцэнзіі А. Луцкевіча і салідарнасці з ім паэта погляд на "чыстую красу" як на дэкадэнцтва, здаецца, павінен быў бы адзіц на абочыну беларускай эстэтыкі як анахронізм. Праўда, гэтая рэцэнзія, як і ўсё які іншы пераклад паэзіі на мову прозы, крыху схематычная. Бо ў паняцці "чыстай красы" усё ж такі прыклавна палярызацыя быцця і мастацтва. Максім Багдановіч думаў інакш -- і меў рацыю. У праграмных вершах на тэму красы і мастацтва ("Калі ў ракавіну цёмную жамчужніцы...", "Ціхія мае ўсе песні, цёмныя, як вугаль чорны..." і інш.) ён тлумачыў іх праз паэтычны прытчы: краса і мастацтва -- гэта фрагменты "грубага жыцця", якія ў "сілавым полі" духоўнага напружання пераўтвараюцца ў жэмчуг і дыяменты. А. Луцкевіч спачатку ўбачыў толькі адзін бок Багдановічавы "Вянка": яго красу -- "крышталіна чыстую крывіцу". У поле зроку крытыка не палілі іншыя эстэтычныя катэгорыі паэта -- трагічнае і ўзнёслае. Адсюль недакладная выснова, быццам бы "не грамадскія інтарэсы занялі галоўным чынам паэта", а пошукі чыстай красы. А між тым, у Багдановіча краса і грамадскія інтарэсы заўсёды згарманізаваныя ў паэтычнай цэласнасці. Наш паэт "чыстай красы" заставаўся беларускім адраджэнцам вытанчанага кшталту.

Пазней, у нарысе "Максім Багдановіч" ("Гоман", 1917, 12 чэрв.), які ўвайшоў у першую беларускую кніжку літаратурна-крытычных артыку-

Беларусі і Украіны для міжнароднай стабільнасці ў Цэнтральнай і Усходняй Еўропе. Антон Луцкевіч адходзіць ад прадстаўнічай палітычнай дзейнасці, засяроджваецца на творчасці грамадскай, літаратурнай і сацыяльна-філасофскай. Разам з І. Канчэўскім (да ягонай ранняй смерці 21 красавіка 1923 года), У. Самойлаў, А. Станкевічам, іншымі беларускімі інтэлектуаламі ён фарміруе заходнебеларускую школу палітычнай, сацыяльна-філасофскай і літаратурна-эстэтычнай думкі, рытуе Беларусь да новага зорнага часу. Ён узначальвае Беларускае Навуковае Таварыства -- своеасабліваю грамадскую акадэмію Заходняй Беларусі. Ён парадкуе Беларускае музей імя свайго брата Івана, становіцца дырэктарам гэтага цэнтру нацыянальнай культуры. Урэшце, у 1922 годзе ў якасці старшыні Беларускага цэнтральнага выбарчага камітэта ён распрацоўвае праграму і тактыку беларусаў на выбарах у польскі Сейм і Сенат. Адзінства беларускіх партый дало першы поспех: яны атрымалі 11 мандатаў у Сейм і 3 -- у Сенат.

Яшчэ ў гады "Нашай нівы" і "Гоману" А. Луцкевіч звяртаецца да гісторыі беларускай палітычнай і літаратурнай думкі, публікуе брашуру "На дарозе да новага жыцця" (1912), артыкул "10-летні юбілей беларускай прэсы" (1916), артыкул-некралог "Аляксандр Ельскі" (1916), ужо названую кнігу "Нашы песняры" (1918). Яго нарыс "Пуцяводныя ідэі беларускай літаратуры" (1921) -- свайго роду магістраль да "нашаніўскага" этапу беларускай літаратурнай думкі. А. Луцкевіч прапанаваў першую гісторыка-тыпалагічную класіфікацыю нашай літаратуры, выдзеліў у ёй тры асноўныя этапы. Старабеларуская пісьменнасць, на яго думку, аджыла свой век -- прайшла сваю пару станаўлення, росквіту (эпоха Ф. Скарыны і Статута Літоўскага) і спаду ў канцы XVII--XVIII стагоддзяў. Апрача пазалітаратурных прычын яе заняпаду -- сацыяльна-палітычных, рэлігійных і іншых была і прычына ўнутраная: яна, на думку А. Луцкевіча, у супярэчнасці паміж царкоўнаславянскім субстратам

новай літаратуры ў духоўным кантэксце польска-беларускага шляхецкага рамантызму. Пісьменнікаў гэтага этапу, вядомых у нашай літаратуры пад ганаровым імем яе пачынальнікаў (Ян Чачот, Ян Баршчэўскі, В. Дунін-Марцінкевіч і інш.), "нашаніўская" крытыка недаацэньвала. На думку Луцкевіча, іх ідэя гармоніі сялянства і шляхецтва не здолела запаляць у душы народнай "святой іскры, каторая падняла бы яго (народ. -- Ул. К.) да новага, вольнага і свядомага жыцця". Водгулле літаратурнай пільны захавалася і ў наступным, XX стагоддзі (у творах Ядвігіна Ш., А. Ельскага, А. Паўловіча), але яно вычарпала сябе ўжо ў творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча.

Зноў жа сёння відавочна: А. Луцкевіч, сам шляхціц, які стаў сацыял-дэмакратам, занадта строга да шляхецка-рамантычнай літаратуры.

Прадвеснікам уласна нацыянальнай, народнай літаратуры, на яго думку, былі сялянскі сын Паўлюк Багрым і шляхецкі паустанец Кастусь Каліноўскі, які перайшоў у лагер сялянства. Але першым нацыянальным пісьменнікам, які ўсвядоміў беларускую культурную традыцыю ў яе гістарычнай глыбіні, абвясціў беларускую мову, у якой раней бачылі толькі народную "гаворку", агульнанацыянальнай і роўнай іншым мовам, быў Францішак Багушэвіч. Праўда, казаў Луцкевіч, Багушэвіч, як і Каліноўскі, прыйшлі ў народ звонку, з асяроддзя шляхецкага радыкальнага народніцтва. Толькі ў паэзіі Цёткі, Купалы і Коласа, іншых пісьменнікаў-нашаніўцаў на ўсю моц абвясціў пра сябе шматмільённы музыкай "найдэмакратычнейшы ў свеце", паводле Луцкевіча, народ. Адсюль, на яго думку, перспектыва на практычнае вырашэнне беларускай нацыянальнай ідэі залежыць ад творча-духоўнага самавыяўлення працоўнага народа. Гэтка гіпотэза легла ў аснову ідэалогіі спецыфічна беларускага, сялянска-рабочніцкага сацыялізму (БСГ, БСДП і інш.).

У 1923 годзе адбыўся нейкі паварот у светапоглядзе А. Луцкевіча. Беластоцкі судовы працэс над 45 беларусамі паказаў, што польскі ўрад не дапускае нават самой ідэі суверэн-

ЗНОЎ наша газета звяртаецца да тэмы міграцыі і бежанцаў, напэўна, таму, што само жыццё не дае забыцца пра гэтыя пытанні. Сведчанне таму — семінар па падрыхтоўцы кадраў для работы з бежанцамі, што праходзіў у сярэдне сакавіка пад эгідай ААН у Мінску. Правядзенне семінара ў Беларусі забяспечваў нядаўна створаны ў рэ-

надзея ў рэшце рэшт атрымаць дакумент, які дасць магчымасць рэгуляваць “хвалі” бежанцаў, што накатваюцца на рэспубліку пасля чарговага канфлікту ў Сярэдняй Азіі, Закаўказзі ці Малдове. Але ж нават самы лепшы закон можа гарантаваць парадак толькі ў краіне, дзе жывуць законапалухмяныя грамадзяне, якія павяжаюць прававыя нормы, у

МІГРАНТЫ, БЕЖАНЦЫ: ШТО РАБІЦЬ?

ДАВАЙЦЕ БУДАВАЦЬ ВЯТРАК

публіцы грамадскі фонд “Міграцыя”. Яго кіраўнік Аляксандр Будзілоўскі, адказваючы на пытанні вашага карэспандэнта, зазначыў, што асноўнай мэтай семінара з’яўляецца практычнае навучанне мясцовых міграцыйных службаў тэхналогіі працэдур працы з мігрантамі і бежанцамі, перадача вопыту, назапашанага адпаведнымі сусветнымі ўстановамі за доўгія гады.

Пасля Мінска ўдзельнікі семінара адправяцца на Украіну, потым у Грузію, такім чынам, замежныя спецыялісты збіраюцца наведаць самыя “гарачыя” кропкі былога Савецкага Саюза. Што ж, яны маюць рацыю, бо ім больш выгадна зараз перадаць нам свой вопыт і навучаць тут спецыялістаў-прафесіяналаў, чым потым на тэрыторыях сваіх краін вырашаць праблемы, выкліканыя неконтраляванымі патокамі, бежанцаў з нашых рэспублік.

У рабоце семінара прымаў удзел старшыня кааліцыйнай камісіі па справах бежанцаў у Францыі Жан-Жак дэ Брэсон. Вельмі добры спецыяліст сваёй справы, які працягнуў час працаваў юрыдычным саветнікам генерала дэ Голя, узнагароджаны за свае заслугі перада радзімай ордэнам Ганаровага Легіёна, ён з прыемнасцю адказаў на нашы пытанні.

краіне з больш-менш устойлівай палітычнай і эканамічнай сітуацыяй. Сённяшняе становішча ў Беларусі і суседніх рэспубліках дае ўсе падставы меркаваць, што нават самае дасканалае заканадаўства не зможа абмежаваць уезд у краіну непажаданых гасцей. Аднак можа не варт разглядаць гэты працэс як бедства ці навалу, а лепш паглядзець на яго з іншага боку? Напрыклад, не абмяжоўваць, а наадварот, стымуляваць уезд у рэспубліку новых грамадзян. Навошта? Сёння ў 80 са 140 раёнаў Беларусі спыніўся прырост насельніцтва, там памірае людзей больш, чым нараджаецца. Зараз, калі ідзе спад вытворчасці і скарачэнне працоўных месцаў, мы можам гэтага нават і не заўважыць. Але калі ўзровень жыцця будзе падаць і далей, працягваць скарачацца нараджальнасць, ці не апынемся мы ў становішчы, што некаму будзе завяршаць распачатыя рэформы? Да таго ж, любое скарачэнне нараджальнасці нагадвае аб сабе праз некалькі пакаленняў недахопам працоўных рук. Дык можа варт, каб пазбегнуць у будучыні такіх складанасцяў, ужо сёння рэгуляваць фарміраваць міграцыйную палітыку з улікам гэтых працэсаў? Тым больш, што выйсеце — побач. Шмат этнічных беларусаў, добрых прафесіяналаў, маладых, здаровых людзей, марцаў вярнуцца дамоў з рэгіёнаў, дзе па розных прычынах жыццё для іх стала невыносным. Мы абурэмыся, што нашых кваліфікаваных спецыялістаў перамаўляюць на працу замежныя фірмы і інстытуты, і не робім нічога, каб выкарыстаць інтэлектуальны і фізічны патэнцыял нашых суайчыннікаў, якія імкнуцца вярнуцца на Беларусь. Найкваліфікаванейшыя спецыялісты, прыняць якіх палічыла б за гонар любая краіна свету, не патрабуюць ні зарплаты ў доларах, ні асаблівых умоў жыцця ці працы.

— Кожная еўрапейская краіна мае ўласныя праблемы ў міграцыйных працэсах. Як мне падаецца, найбольш значымі для Беларусі з’яўляюцца праблемы палітычных бежанцаў, а таксама праблема прыёму этнічных беларусаў, якія некалі пакінулі радзіму і зараз хочуць вярнуцца назад. І вось тут вельмі важна вызначыцца, як вы маеце да іх ставіцца — як да грамадзян сваёй краіны ці як да палітычных бежанцаў. Лічу, што вопыт еўрапейскіх краін, якія ўжо сутыкаліся з гэтай праблемай, можа вам дапамагчы.

— А як у Францыі ставяцца да суайчыннікаў, што доўгі час жывуць за межамі краіны? — запыталася я.

— Мы лічым, што любы француз, які жыве ў іншых краінах, калі ён не парываў нацыянальных сувязяў (а для гэтага трэба толькі заўсёды рэгістраваць усе дакументы ў мясцовым французскім пасольстве ці консульстве) і жадае быць французам, можа ў любы момант вярнуцца ў Францыю як грамадзянін гэтай краіны.

Пасля заканчэння семінара давалася пагаварыць з намеснікам дырэктара дзяржаўнай міграцыйнай службы Рэспублікі Беларусь Уладзімірам Белазорам. Ён паведаміў, што міграцыйнае заканадаўства Рэспублікі Беларусь зараз знаходзіцца ў камісіі Вярхоўнага Савета і будзе вынесена на разгляд на вясновай сесіі парламента. Так што ёсць

Вераніка ЧАРКАСАВА.

ВА УНІВЕРСІТЭТА — ЮБІЛЕЙ

Трыццацігоддзе адзначае ў гэтыя дні Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі. Нашым чытачам гэта навуковая ўстанова больш вядомая як радыётэхнічны інстытут. Статус жа ўніверсітэта яна атрымала зусім нядаўна.

Інстытут быў створаны ў 1964 годзе на базе радыётэхнічнага факультэта БПІ. Адбылося гэта тады, калі ў тагачаснай БССР стала бурна развівацца радыётэлевізійная і асабліва вылічальная прамысловасць. Толькі ў Мінску былі пабудаваны заводы “Гарызонт” па выпуску тэлевізараў, вылічальнай тэхнікі — па выпуску ЭВМ, ВА “Інтэграл” — па выпуску электронных прыбораў. Аналагічная вытворчасць стала развівацца яшчэ ў Віцебску, Гродне, іншых гарадах.

Асабліва адзначым выпуск ЭВМ. Мінск з пачатку шасцідзсятых гадоў ператварыўся ў моцны цэнтр краін СЭУ па вытворчасці вылічальных машын, якія шырока скарыстоўваліся як у народнай гаспадарцы, так і для ваенных мэт.

Разам з заводамі ці непасрэдна пры іх выраслі канструктарскія бюро і даследчыя ўстановы. Для іх патрэбны былі кадры. І ўніверсітэт (так ён называецца цяпер) з гэтай задачай справіўся паспяхова. За трыццаць гадоў тут падрыхтавана больш за 25 тысяч інжынераў, 560 кандыдатаў і 27 дактароў навук абаранілі дысертацыі. Сярод вучоных найбольш вядомы член-карэспандэнт Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь В.Лабунюў. Яго работы не маюць аналагаў у сусветнай практыцы.

Сёння ва ўніверсітэце вучыцца 7 500 студэнтаў. Гэта сучасная вышэйшая навучальная ўстанова, аснашчаная унікальным тэхналагічным абсталяваннем і найноўшымі персанальнымі ЭВМ рознага класа, якіх тут каля тысячы. Яны шырока выкарыстоўваюцца ў навучальным працэсе. Выкладчыкі і інжынеры ўніверсітэта ўносяць свой уклад у распрацоўку і ўкараненне новых камп’ютэрных тэхналогій.

Навучальны працэс ва ўніверсітэце стаіць на парозе якасна новага выкарыстання вылічальных машын, а менавіта — стварэння адзінай інфармацыйнай сеткі ўніверсітэта, якая прадугледжвае абмен навуковымі праграмамі паміж кафедрамі праз каардынацыйны цэнтр інфармацыйных тэхналогій. Цяпер ужо ідзе даследная эксплуатацыя такой сеткі, адпрацоўваецца яе праграмае забеспячэнне. Праз сістэму RELKOM ўніверсітэт мае магчымасць атрымаць інфармацыю з-за рубяжа аб апошніх распрацоўках у аналагічных ВНУ.

Да новых метадык адносіцца і так званая

дыстанцыйнае навучанне. Падпісана пагадненне з Маскоўскім інстытутам электроннага машынабудавання аб тым, што студэнты ўніверсітэта з дапамогай сувязі праз камп’ютэры дзвюх ВНУ будуць адпрацоўваць матэрыял па адной з дысцыплін навучальнага плана, здаваць залікі і экзамены без непасрэднага кантакту з выкладчыкам. Такія тэхналогіі навучання шырока прымяняюцца на Захадзе, маецца таксама еўрапейская праграма ўключэння ў гэтую сетку і Рэспублікі Беларусь.

НА ЗДЫМКАХ: у лабараторыі мікраэлектронікі. Прафесар кафедры мікраэлектронікі Барыс КАЛАСНІЦЫН са студэнтамі трэцяга курса Аляксеем ЮХОВІЧАМ і Андрэем ПАСКРОБКАМ; за адладкай сістэмы мадэліравання робататэхнічных комплексаў (злева на права) дацэнты кафедры аўтаматыкі і тэле механікі Фёдар ФУРМАН, Яўгеній КУКАРЭКА і аспірант кафедры Андрэй СІДАРАУ.

Фота Уладзіміра ВІТЧАНКІ.

ЗАМЕЖНЫМ ПАДПІСЧЫКАМ!

ШАНОЎНАЕ СПАДАРСТВА!

Падпіска ў замежжы на беларускія выданні так і застаецца праблематычнай. Час ад часу ўзнікаюць цяжкасці з рассылкай “Толасу Радзімы” і тых выданняў, што дасылае да вас ЗБС “Бацькаўшчына”.

Прыватная фірма праз “Толас Радзімы” вывучае попыт на падпіску і прапануе наступныя паслугі:

- рассылка ўсіх беларускіх выданняў, уключаючы газеты, часопісы, асобныя кнігі, а таксама некаторыя выданні краін СНД;
- размяшчэнне рэкламы замежных прадпрыемстваў у беларускіх выданнях;
- прымае заказы на аўдыё- і відэазапісы беларускіх фальклорных і іншых калектываў, а таксама на дакументальныя фільмы аб гістарычнай спадчыне Беларусі на відэастужках;

— дасылае фотаздымкі або каталогі ўзораў народнай творчасці (вышыванкі, вырабы з сапомкі, скуру, дрэва і г.д.).

Было б мэтазгодна працаваць праз прадстаўнікоў фірмы ў краінах вашага пражывання, ад якіх вы можаце даведацца аб усіх умовах падпіскі. Зараз ідуць перамовы з нашымі суайчыннікамі з ЗША і Аўстраліі (іх каардынаты будуць надрукаваны ў бліжэйшы час).

Запрашаем да супрацоўніцтва ўсіх жадаючых далучыцца да прапанаванай справы (асабліва ў краінах Еўропы).

Будзем удзячныя за ўсе прапановы і пажаданні.

Свае каардынаты накіроўвайце на адрас рэдакцыі з паметкай “Падпіска” або па факсу (0172) 434785. Па ўсіх пытаннях тэлефонуіце: (0172) 33-03-15; (0172) 43-45-73.

У сённяшнім нумары "Толасу Радзімы" і некалькіх наступных мы змяшчаем асобныя раздзелы з аўтабіяграфічнай паэмы Уладзіміра Клішэвіча "Васіль Каліна", выдадзенай у Лондане ў 1965 годзе. Дзеянне

ў творы пачынаецца з дарэвалюцыйных часоў і заканчваецца перыядам сталінскіх рэпрэсій. Згадваецца ў паэме і другая сусветная вайна, якая прынесла гора і разбурэнні на нашу зямлю.

Уладзімір КЛІШЭВІЧ

ВАСІЛЬ КАЛІНА

РАЗДЗЕЛ ПЕРШЫ

На поўдні Случчыны багатай,
Сярод палёў і сьпелых ніў,
Дзе клён шумеў
над беднай хатай, --
Васіль Каліна ціха жыў.
Там дзед яго пражыў жыццё
І адыйшоў у нябыццё.
Ды толькі помнік --
крыж пахілы --
Жыццё дзядоў і
іхным мукам
Стаяў адзін,
як сьведка ўнукам,
Ускрай зарослае магілы.

З удумным выглядам
глыбокім,
Калі тануў у цемь дзень,
На крыж пахілы, адзінокі,
Зьяўлялася старога цень.
Чакала доўга там яна
У задуменнасьці адна,
Агнём вачэй чагось шукала.
Як толькі пэўні сярод ночы
Крыламі шумна залапочуць,
Пачнуць сьпяваць
здань прападала.

Васіль аб цені думаў многа:
Чаму ўначы выходзіць дзед
Ды з таямнічаю трывогай
Заўжды глядзіць на
гэты сьвет!
Ці гэта была помста, гнеў,
Якімі дзед заўжды гарэў!
Разгублены у паняверцы,
Ён поўны нейкай
цяжкай злосьці
Да ўнукаў ходзіць
часта ў госьці
З балючай крыўдаю
на сэрцы.

Ніхто таемных дум ня ведаў,
І зразумець ніхто ня мог
Нямую здань старога дзеда,
Напрамкі дзедавых дарог.
Пайдзі, паспрабуй разьбяры,
Аб чым мяркуе дзед стары!
Адно, як выйдзе ён і гляне
На сьвет жывых расчаравана,
Яшчэ ярчэй пылала рана,
Яшчэ цямней шляхі
ў тумане...

Не разгадалі думак дзеда.
Пры свеце яркіх ноччу зор
Васіль сакрэту ня уведаў.
Бо дзед з мінуласьцю памёр.
А ты, стары збучьвелы крыж,
У думках хлопца не стаіш.
Узімку толькі, ў часе буры,
Калі шумелі доўга днямі
Вятры халоднымі сьнягамі,
Далёка нёсся
сьвіст пануры.

Яшчэ я казку сёньня тую,
Што маці гаварыла нам,
Ад слова ў слова памятую,
А зараз я дзіўлюся сам,
Як памяць здраджвае мая
Аб чым учора слухаў я.
Аб чым казалі маці дзецям,
Таго ніколі не забуду:
Насіць заўжды ў сэрцы буду,
Пакуль я буду жыць на сьвеце.

І Васілю ў душу запала
І песня сумная палёў,
І казак прошласьці нямала,
І крык увосень жураўлёў.
Усё ён роднае любіў
Сярод жытнёвых сьпелых ніў.
У сэрца крыж запаў малому,
Да крыжы ціха дарога
І вечна сумная трывога,
Неразумелая нікому.

Гады юнацтва! Як вас шкода,
Няхай-бы вы прышлі назад!
Жыццёвай сьцюжы
непагода --

Уласны толькі недагляд.
А колькі гора! Які здзек
Цярпіць на сьвеце чалавек!
Няма народжанаму волі,
Кідаюць іх штодзённа хвалі,
Ня раз жывыя пракліналі
Дзень нараджэньня
мімаволі.

Васіль, я чешуся табою!
Шчасьлівы ты яшчэ такі,
Як бястурботнаю рукою
Зьбіраеш кветкі -- васількі.
Ты кветкі радасьці ірвеш
З зялёных стужак
родных меж.
Я ўсё-б аддаў вясне і маю,
Таму, хто ўсё
ад сну прабудзіць.
Ня дай ты, Бог, якімі людзі
На сьвеце страшнымі
бываюць!

Каб ведаў ты, які сустрэне
Цябе, хлапец, суровы лёс
З гадзіннай чорных сутарэньняў,
На гэтай зямлі, дзе змалку рос,
Дзе шчыра так любіў кругом
Мароз зімы і летні гром!
Усё, Васіль, перад табою
Праходзіць, быццам
на экране:
Ці сонца раніцаю гляне,
Ці зорка познаю парою.

Тваё ня раз умела вуха
Лавіць размову нічых поз,
Народу болечы падслухаць,
А гора прасіць толькі сьлёз.
Ты там пазнаў бяду і сьмех,
Красу жыцця і цяжкі грэх,
Хлусьню, што
топчацца вякамі,
Дзе пазнаёміўся з законам,
Хоць не казаў аб ім ніхто нам,
Што шлях жыцця такі
прад намі.

Адказ на многа запытаньняў
Васіль ня мог ужо знайсці.
Бяда, што толькі адчуваньняў
Ня меў ён болей, як пяці.
Як сьмертны кожны, так і ён,
Ня мог мінуць людскі закон.
Ня ведаў ён, адкуль падуне
Халодны вецер на самога,
Пра лёс мы ведаем нямнога,
Вядома лепш адной Фартуне.

У хаце ціхай небагатай,
Дзе жыў Сьцяпан ускрай сяла,
Дзе гурбы сьнегу роўна з хатай
За ноч віхура намаяла,
Сьцяпана жонка ў гэты час
Радзіла хлопчыка якраз.
"Нямала мы хлябнулі гора, --
Казаў няраз Сьцяпан Арыне, --
Хай Бог нам гэтага пакіне,
На старасьць будзе нам апора".

Арына не прамовіць слова,
Як сьлёзы падаюць з вачэй,
Яна змахне, яны нанова
Да долу коцяцца хутчэй.
І колькі сьлёз сваіх яна
Губляла ў роспачы адна:
Ня ўбачыць радасьці
кабеце,
Свае яна нясе скрыжалі;
Чамусьці дзедці паміралі --
Ня суджана ім жыць
на сьвеце.

Ці ёсьць душа другая ў сьвеце,
З чым можна маці
параўнаць,
Хто любіць так малыя дзедці,
Хто ўмее тонка разгадаць
Малых жаданьне! Ёй да дна
Душа народжаных відна.
Якія страшныя нашчасьці,
Калі адходзяць дзедці
з дому,
Што не вярнуцца з іх нікому,
Або ў труну
маленькіх класьці!

XVI
Сьцяпан зрабіў усё,
як трэба:
З адной радні узяў куму,
З другою -- кума.
Бохан хлеба

Паклаў на воз. Яшчэ яму
Арына ў рукі падала
Вялізну торбу, як вала,
Гарэлкі пляшку. І ўсё тое,
Што палажыла ў
воз жанчына,
Кум перадаў папу ўсё чынна,
Што пахрысьціў ён іх малое.

XVII
Якраз у дзень
сьвятой нядзелі
Ў царкве малебен правялі.
Пасьля малебна госьці елі,
Сьпявалі песні і пілі.
Да кашы ўжо прыйшла чарга,
Што дзесьці баба берагла.
Дасталі госьці свае грошы.
Наперад кожны добра ведаў:
На кашу кінуць больш суседа,
Пабіць гаршчок --
паказ харошы.

XVIII
Кум, седзячы у куце сьмела,
Глядзеў з ухмылкай на куму.
Чакаць занадта надаела
У нецярплівасьці яму.
Кум, дачакаўшыся чаргі,
Чырвонец палажыў, другі...
-- Хто болей дасьць! --
Усе гучэлі.

А кум міргнуў,
крануўшы сваху,
І кашу бразнуў
так з размаху,
Што лішкі з трэскам
паляцелі.

XIX
Куму хваліла хата й кума,
А кум цяпер быў надта рад.
Ён нават гэтага й ня думаў,
Што вып'юць два разы
падрад
У гонар кашы. Ад таго
Зьвінелі болей усяго
На ўсіх сталох кілішкі звонка,
Што выпівалі за малаго;
Жадалі, каб праз год другога
Радзіла сына мужу жонка.

XX
Ці быў хто родны, ці далёкі --
Усе госьці выйшлі з-за стала.
Кума пусьцілася у скокі,
Аж громам хата загула.
Кружыла многа маладзіц
Па хаце веерам спадніц.
Пайшоў і кум услед за імі:
То ён прытупле, то прысядзе,
То ідзе ўпярод у
стройным радзе,
А то й куму рукою абдыме.

XXI
За імі ўсе пайшлі у скокі,
Ня мог ніхто цяпер стаяць.
Рукамі ўзяўшыся у бокі,
Па хаце ўжо пайшлі
скакаць.
І за сыноў і за дачок
Шумеў па хаце
"Крыжачок".

А граньне п'янага музыкі
Навокал весела ляцела.
Ад скокаў хата аж гудзела
У дні народзінай вялікіх.

XXII
Хто змог, як мы,
дзядоў багацьці
Так чыста ў песнях
захавалі!
Скажэце, сіл у каго хваціць
У горы весела сьпяваць!
Я многа раз дзівіўся сам
Пашане бліжкім і гасьцям.
І дзе чыя людскія душы
Праз шмат мінулых
пакаленьняў
Пранеслі гэтулькі
сумленьняў,
Што нават час іх
не парушыў!
[Працяг будзе].

НОВЫ АЛЬБОМ "ЛІЦВІНОЎ"

У Доме літаратара ў Мінску адбылася прэзентацыя новага магнітаальбома вядомай беларускай фальклорнай групы "Ліцвіны" пад кіраўніцтвам Уладзіміра Берберова. Пасля выхаду ў свет у 1992 годзе першага магнітаальбома "Ліцвіноў" іх песні сталі часта гучаць па радыё, яны уваходзяць у хіт-парады беларускай музыкі. Дарэчы, адну з песень вядучы вечара, музычны аглядальнік газеты "Чырвоная змена" Вітаўт Мартыненка прадставіў, як суперхіт гурта, і злёгка абурьўся, калі зала засмяялася з неўласцівай фальклору тэрміналогіі. Хаця, як гаворыцца, справа густу. Тым больш, што асноўнымі прыхільнікамі гэтай музыкі з'яўляюцца людзі маладыя, а ў іх -- свая тэрміналогія і свае погляды нават на фальклор.

Шчыра кажучы, я трохі здзівілася, калі ўбачыла залу, цалкам запоўненую маладымі людзьмі. Спачатку падумалася, што гэта мода, якая іншы раз ставіць у тупік сваімі бясконцамі капрызмамі. Але ж -- мода на аўтэнтчны фальклор? Наўрад ці, бо каб зразумець гэ-

тую музыку, трэба мець і густ, і досыць высокі ўзровень музычнай адукацыі і культуры. Тут усё сапраўднае і натуральнае: і мова, што гучыць, як шмат год таму, і спевы, і нацыянальныя строі, у якія апрануты артысты, і інструменты. А галоўнае -- сапраўднай чысьцінёю і прыгажосцю асветлены твары ўдзельнікаў гурта, якія вяртаюць людзям забытае імі мінулае.

Аўтэнтэтычны фальклор -- гэта нацыянальная культура найчысьцейшай, найкаштоўнейшай пробы. Як бывае абсалютны сьпых, што дае магчымасьць чуць і разумець найскладанейшыя музычныя фразы і нюансы, так, на мой погляд, бывае і абсалютны густ, што дазваляе спець песню, якую без запісу нот і слоў будучы памятаць і спяваць і праз сто, і раз дзвесце год. Такі густ быў уласцівы нашым продкам, такі густ уласцівы і тым, хто знаходзіць і даносіць да нас сёння каштоўную спадчыну роднай зямлі.

Новы магнітаальбом групы "Ліцвіны", праца над якім толькі што скончана, вельмі хутка паступіць у продаж, і кожны жадаючы зможа набыць для сябе ў кіёсках Таварыства беларускай мовы чароўную нізку беларускіх мелодый, якія адраділі і выдатна выканалі маладыя артысты.

В. АНАТОЛЬЕВА.

Бенефіс народнага артыста Рэспублікі Беларусь Яўгенія Шыпілы прайшоў у Беларускай акадэмічным тэатры імя Якуба Коласа. Так было адзначана 50-годдзе акцёра. За чвэрць стагоддзя работы ў тэатры Яўгеній Шыпіла сыграў на сцэне каля двухсот ролей.

НА ЗДЫМКУ: Яўгеній ШЫПІЛА ў ролі Фядоса Мульціка ў спектаклі "Вечар".

Фота Аляксандра ХІТРОВА.

ПЯТАЕ, ДЫ НЕ АПОШНЯЕ?

Што ні кажыце, а цікавасць да беларускай мовы павялічваецца. Усё ж грамадзяне суверэннай дзяржавы пачынаюць прывыкаць да таго, што яна з'яўляецца дзяржаўнай. Гэтым можна растлумачыць і ўзрастаючы попыт на розныя слоўнікі. І, безумоўна, найперш руска-беларускія. Толькі што выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя" імя Петруся Броўкі выпусціла апошні, трэці том чацвёртага і выпраўленага выдання слоўніка, як наспела патрэба ў чарговым -- пятым. Чытань атрымалі нядаўна першыя два тамы. Дарэчы, наклад немалы -- 75 тысяч асобнікаў.

УЗНАГАРОДА "ЕЎРОПА НОСТРА"

З Гаагі прыйшло прыемнае паведамленне. Міжнародная арганізацыя "Еўропа Ностра", асноўнай мэтай якой з'яўляецца ахова і захаванне архітэктурнай і прыроднай спадчыны і якая дзеля гэтага аб'ядноўвае больш за 200 еўрапейскіх наўрадавых арганізацый і звыш 700 індыўідуальных членаў з 29 краін, абвясціла пераможцаў штогадовага конкурсу ў галіне кансервацыі і рэстаўрацыі.

Больш чым 150 заявак, атрыманых "Еўропа Ностра" з 19 краін, разглядаліся міжнародным журы экспертаў па чатырох катэгорыях: рэстаўрацыя старых будынкаў, прыстасаванне старых будынкаў да новых патрэб, захаванне прыродных і гістарычных ландшафтаў і новых збудаванні ў зонах гістарычных забудоваў. У выніку адзначаны былі толькі 45 аб'ектаў. Нам вельмі прыемна, што адна з узнагарод "Еўропа Ностра" прысуджана праведзеным работам па рэстаўрацыі і прыстасаванню Мірскага замка. Высокі ўзровень праекта рэстаўрацыі гэтага аб'екта адзначаўся міжнароднымі экспертамі ЮНЕСКА і раней, але падобная ўзнагарода прысуджана нам упершыню.

Да таго ж, Мірскі замак -- першы на тэрыторыі былога Саюза ССР, які ўдасцойны такой узнагароды.

Н. КРЫВАШЭВА.

ХРОНІКА МАБ

**МОЖНА ВУЧЫЦЦА
Ў АДРЫЯТЫЧНЫМ
КАЛЕДЖЫ**

У Міжнародны камітэт беларусістаў прыйшла прапанова наладзіць кантакты з Таварыствам школаў Міжнароднай супольнасці. Гэтая прэстыжная міжнародная арганізацыя мае свае каледжы ў Вялікабрытаніі, ЗША, Італіі, Паўднёвай Афрыцы і іншых краінах. Вучацца ў іх, спасцігаючы мудрасць мірнага і плённага сужыцця, юнакі і дзяўчаты самых розных народаў.

Для пачатку Беларусі выдзелена адно месца (на два выпускныя гадзі) у Адрыятычным каледжы каля Трыеста (Італія). Дзеля адбору прэтэндэнтаў (яны павінны добра ведаць англійскую і... беларускую мовы) створана спецыяльная камісія. Конкурс будзе праводзіцца да 30 красавіка на базе Беларускага гуманітарнага ліцэя (Мінск-30, вул. Кірава, 21). Пераможцы конкурсу змогуць таксама прэтэндаваць на вучобу ў іншых краінах.

**КАНФЕРЭНЦЫЯ
Ў ПОЛЬШЧЫ**

З Інстытута Цэнтральна-Усходняй Еўропы (Люблін) на імя беларусістаў прыйшло запрашэнне прыняць удзел у 1994 годзе ў навуковых канферэнцыях: “Мясцовая дэмакратыя ў краінах Цэнтральна-Усходняй Еўропы” (9–11 мая), “Універсальныя і рэгіянальныя ідэі ў старажытнай і адраджэнскай гістарыяграфіі Цэнтральна-Усходняй Еўропы” (17–18 мая), “Люблінская унія 1569 года, гістарычная аснова і традыцыі” (30 чэрвеня–1 ліпеня), “Нацыянальная самаідэнтыфікацыя і праблема нацыянальных і рэгіянальных меншасцяў у Цэнтральна-Усходняй Еўропе (12–14 лістапада). Заяўкі з указаннем тэмы даклада просім накіроўваць у Міжнародны камітэт беларусістаў (Мінск-50, вул. Рэвалюцыйная, 15).

Асродак даследаванняў еўрапейскіх культур Міжнароднага Цэнтра культуры ў Кракаве прапануе беларускім навукоўцам удзельнічаць у канферэнцыі “Горад і народная культура ў гісторыі Беларусі, Літвы, Польшчы і Украіны”. Адбудзецца яна ў Кракаве 7–8 кастрычніка 1994 года.

**ДЛЯ
МУЗЕЙНАЙ
ЭКСПАЗІЦЫІ**

Для экспазіцыі “Беларусы ў свеце”, якая існуе ў Нацыянальным навукова-асветным цэнтры імя Ф. Скарыны прыйшла чарговая бандэроль. Спандарыня Раіса Жук-Грышкевіч прыслала з Канады рукапіс доктарскай дысертацыі свайго нябожчыка мужа Вінцэнта Жук-Грышкевіча пад назвай “Лірыка Янкі Купалы”, іншыя працы былога прэзідэнта БНР, а таксама абвесткі і фатаграфіі, прысвечаныя грамадска-культурнаму жыццю беларусаў у Канадзе, святкаванню там 450-годдзя беларускага друку.

У бандэроль былі ўкладзены таксама карты і маркі, выддзеныя эміграцыяй.

**АНТАЛОГІЯ
БЕЛАРУСКАЙ
ЛІТАРАТУРЫ**

Сябра Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў Тэлесфар Позыняк (Польшча) выдаў “Анталогію беларускай літаратуры XIX – пачатку XX стагоддзя” (Вроцлаў, выдавецтва Вроцлаўскага ўніверсітэта, 1993). У яе ўключаны на мове арыгінала (кірыліцай і лацінкай) паэмы “Энеіда навыварат” і “Тарас на Парнасе”, творы Яна Чарота, Яна Баршчэўскага, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, Францішка Багушэвіча, Янкі Лучыны, Цёткі, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Алеся Гаруна, Максіма Гарэцкага і іншых класікаў новага беларускага пісьменства. Яны суправаджаюцца польскімі біяграфічнымі нататкамі.

Як гаворыцца ў прадмове, анталогія прызначана “для студэнтаў славянскай філалогіі, асабліва тых, што спецыялізуюцца ў беларуцкіх спецыялах для аматараў шматкультурнай традыцыі гістарычнай Літвы”.

**ПРА БЕЛАРУСАЎ
ВЯЛІКАБРЫТАНІІ**

Міжнароднаму камітэту беларусістаў перададзена у падарунак касета з відэафільмам “Людзі з запаленымі свечкамі”. Прысвечаны ён беларусам, якія жывуць і працуюць у Вялікабрытаніі, – Аляксандру Надсону, Яну Міхалюку, Яну Дамініку і іншым суайчыннікам. Знята фільм Ірына Дварчанка, якая са сваёй групай выязджала ў Англію.

Мінская відэастудыя “РэсТВ”, якой належаць аўтарскія правы на фільм, можа выслать жадаючым (за плату) копіі фільма.

**Міхалу КАНДРАЦЬКОУ —
60 ГОД**

Вядомаму польскаму мовазнаўцу віцэ-прэзідэнту Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў Міхалу Кандрацюку (Варшава) 6 сакавіка споўнілася шэсцьдзят год. Аўтар фундаментальных прац па дыялектах і анамаліях Беларускага, ён прымаў удзел у многіх міжнародных канферэнцыях.

У сувязі з юбілеем камітэт МАБ рашыў надаць Міхалу Кандрацюку годнасць ганаровага сябра асацыяцыі.

БРЭСТУ — 975 ГОД

Міжнародны камітэт беларусістаў рашыў па меры сваіх сіл падтрымаць правядзенне навуковай канферэнцыі “Гісторыя і сучаснасць Берасцейшчыны”, якая пройдзе 27–30 ліпеня 1994 года ў сувязі з юбілеем горада. Жадаючыя яшчэ могуць падаць свае заяўкі на ўдзел.

Алеся БЕЛАВУСАВА,
рэферэнт МАБ.

ПІСЬМО Ў РЕДАКЦЫЮ

**ЦІ ТРЭБА ШУКАЦЬ
НОВЫ ГІМН?**

У розных дзяржавах, нягледзячы на змены, гімны не змяняліся, а засталіся гістарычнымі. Напрыклад: Германія: “Дойчлянд, Дойчлянд юбэр алес”; Польшча: “Ешчэ Польшка не згінэла”; Чэхія: “Кдэ домов мой”; Югаславія: “Гэй, спавяне!”; Літва: “Кур бега Шэшупе, кур Нямунас тьяка, тян мусу тэвіню гражи Летува”. (“Дзе бяжыць Шэшупе, дзе плыве Нёман, там наша Бацькаўшчына прыгожая Летува”); Украіна: “Це не вмерла Украіна, ні слава, ні воля!”.

Я памятаю Беларускаю Народную Рэспубліку. Гімнам Беларускай Народнай Рэспублікі быў гімн “Не пагаснуць зоркі ў небе”, музыка прафесара Мікалая Янчука на вершы Янкі Купалы.

Я прыкладаю ноты і тэкст гімна Беларускай Народнай Рэспублікі. І музыка, і тэкст гімна вельмі прыгожыя. У Заходняй Беларусі на працягу 20 гадоў гэты гімн спявалі ў беларускіх школах, гімназіях, у Таварыстве Беларускай Школы, Інстытуце гаспадаркі і культуры, спяваў хор Рыгора Шырмы; спяваў Лявонавіцкі народны хор вёскі Лявонавічы (маёй роднай) Нясвіжскага раёна, Менскай вобласці. (Хор гэты я стварыў 18 ліпеня 1926 года і кіраваў ім). Спявалі гэты гімн на розных сходах беларусаў. У 60-х гадах капэла Р. Шырмы выконвала гэты гімн “Не пагаснуць зоркі ў небе” па

беларускім раддзі. Магчыма ў архіве раддзі захаваўся запіс выступлення капэлы, а калі не, мог бы выканаць хор беларускага раддзі пад кіраўніцтвам прафесара сп. В. Роуды. Навошта ж шукаць нейкі новы гімн, калі ёсць гістарычны гімн Беларускай Народнай Рэспублікі “Не пагаснуць зоркі ў небе”!

У беларускіх рэспубліканскіх газетах апублікаваны верш Янкі Купалы “Малая дая Беларусь”, у прылеве яюга напісана:

“Падыймайся з нізін, сакаліна сям’я,
Над крыжамі бацькоў, над нягодамі!
Занімай, Беларусь малая мая,
Свой пачэсны пасады між народамі!”

А Беларусь ужо незалежная дзяржава і ўжо заняла свой пачэсны пасады між народамі. Доказ! Калі ласка: шмат дзяржаў прызналі Беларусь, шмат пасольстваў дзяржаў ужо працуюць у нашай сталіцы Мінску, шмат нашых пасольстваў ужо працуюць у розных дзяржавах; беларусы прымаюць удзел у міжнародных арганізацыях, у Арганізацыі Аб’яднаных Нацый, адной з стваральнікаў якой з’яўляецца Беларусь.

Дык вось, на маю думку, ці трэба шукаць новы гімн Рэспублікі Беларусь, калі ёсць гістарычны гімн Беларускай Народнай Рэспублікі!

Сяргей НОВІК-ПЯЮН.

**НЕ ПАГАСНУЦЬ ЗОРКІ Ў НЕБЕ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ГІМН**

МУЗЫКА Мікалая ЯНЧУКА

ВЕРШЫ Янкі КУПАЛЫ

НЕ ПА-ГАС-НУЦЬ ЗОР-КІ У НЕ-БЕ ПО-КУЛЬ-НЕ-БЕ
 БУ-ДЗЕ НЕ-ІА-ГІ-НЕ БІЛ-ІАКІ РОД-НЫ
 ПО-КУЛЬ-ЖЫ-ВУЦЬ ПО-ДЗІ.

Школьны сьпеўнік, А. Грыневіч, Вільня – 1920, № 15.

Не пагаснуць зоркі ў небе,
Покі неба будзе, —
Не загіне край наш родны,
Покі будуць людзі.

Ночка цёмная не свеце
Вечна не начуе;
Зерне, кінутае ў ніву,
Усходзе ды красуе.

Беларускаю рукою
Светлай праўды сіла
Славу лепшую напіша
Беларусі мілай.

Заціце наш край, як сонца,
Пасля непагоды,
У роўнай волі, ў роўным стане
Між усіх народаў.

“Школьны сьпеўнік”, А. Грыневіч,
Вільня, 1920, № 15.

НАША вёска ад ваўкалакаў пайшла. Рознае пра іх раней гаварылі. Збяруцца дарослыя дзе вечарам і давай згадваць, а мы, малыя, сядзім, раты паразяўляюшы, бо надта ж цікава. Некаторыя яшчэ кажух вывернуць, апрагнуць на сябе, ды і перагнуцца, каб паказаць, як ён выглядае, астатнім! Пазаганяюць нас на печ, толькі насамі шморгаем і слухаем, каб што не прапусціць. Назаўтра ўжо самі сабе пераказваем. Нешта, канешне, перайначым, нешта — дадумаем, нешта — прыбавім, але асноўнае — заставалася. І пра нашу вёску Ваўкастаў я там, на вечарыцы адной у сваёй бабулі, пачуў.

Шоў салдат, які пасля працяглай службы дамоў вярнуўся, у суседнюю вёску да блізкай радні, каб у іх колькі часу пагасціцца. Выбраўся з дому надзячоркам, а неўзабаве зусім сцямянела, сцяжынку ледзьве заўважае. Пляцецца, пад ногі сабе пільна ўглядаючыся, каб не рэзнуцца дзе носам. Дарога ж тая ішла паўз могілкі. Баляся людзі па ёй пачаць хадзіць, сцяжыркалі, што творацца там услякія нячыстыя справы, то адзін вясковец нешта даіўнае заўважыць, то другі з нечым незвычайным спаткаецца. Дур-

ЛЕГЕНДЫ І ПАДАННІ

ВАЎКАСТАЎ

ная пагалоска, адным словам, пра гэтае месца здавён ужо ў народзе вялася. Але салдату чаго там паловацца, ён жа ў многіх краінах бабываў, бачыў рознае ды і забавоны гэтыя сялянскія не надта ў галаву браў. Ідзе сабе ды салдацкую песенку, што ў паходах звычайна спявалі, насвітвае. Ажно адчувае, што ў яго валасы сталі шапку на галаве ўздзімаць. Чуе — затрашчала нешта. Павярнуўся ён і ледзьве долу не гопнуўся. Бачыць: крыж, стары, збучылы, паволі пачаў нахіляцца. Скочыў тады падарожны за бліжняе дрэва і стаіўся там.

Крыж паціху лёг на зямлю, зямля адрывулася, і пачуўся выразны трэск дошчак. Здагадаўся салдат: дамавіна адчыняецца! Неўзабаве з магілы, жудасна адсвечваючы голым чэрапам, паказаўся нябожчык. Азірнуўся і, паляскаваючы касцамі, таропка прашмыгнуў міма дрэва, дзе сядзеў служы-

Салдат вылез са сваёй сховаўкі, стаіць і думае, што далей рабіць. Цікава ж яму ўсё да самага канца прасачыць, каб працягнуць, чаго гэта мярцвяк з магілы ночку вылезіць і што дзе вырабляе? Не для добрай справы мусіць адсколь вышмыгнуць. Пастаяў крыху, разважаючы, павагаўся: “Ён жа, калі пайшоў, то абавязкова і назад вернецца. Няма ж яму болей месца на зямлі... Вось тады і стане ўсё на свае пазіцыі... Зараз жа пягу я ў туну, ды пачакаю...”

Як падумаў салдат — так і зрабіў. Залез у дамавіну, лёг там, выцягнуўшы ногі, ды спачае, як салаўі навокал пюць-заліваюцца. Вясна ў самым разгары стаяла. Сцішыўся і драмаць нават пачаў. Потым махоркі ў трубочку напіхаў, крэсівам агню здрабіў і пакурвае, каб спаць не хацелася.

Недзе пасля трэціх пеўняў вяртаецца нябожчык назад. Схіліўся над магілаю і як убачыў, што там нехта ёсць, дык

ніжняя сківіца ўвогуле ледзь не адвалілася, а пустыя вачніцы яшчэ большымі сталі. Анямеў спачатку, не ведае, што рабіць далей. Потым нежк усё ж голас прарвала:

— Ты чаго гэта залез не на сваё месца? Вылазь хутчэй, а то і застанешся там назаўсёды!..

Ды салдата не так проста напалохаць. Нібы і не заўважае, што нехта над магілай нахіліўся, нібы і не чуе пагрозлівых слоў. Ляжыць сабе спакойненька, пыхкае дымам у зорнае неба ды другою рукою вус свой даўгі пакурчвае. Толькі і нябожчык не адстае:

— Вылазь, каму я гэта гавару! Спяшайся, бо каб позна потым не было!

Служывы павярнуўся на другі бок і спакойна так гаворыць:

— А чаго ж гэта табе, мярцвяка, на месцы не ляжыцца? Чаго ж гэта ты ўсю ноч недзе валэндаўся, ажно пасля трэціх пеўняў у дамавіну легчы прыйшоў?..

Пры згаданні трэціх пеўняў нябожчык закалаціўся, нібы ліст асінавы:

— Ты навошта забраўся на маё месца?

Пачалася гарачая спрэчка. — А ты куды ўсё ж хадзіў? — перапытае служывы.

Раззлаваўся нябожчык не на жарт:

— Гэта мая справа! Выходзь хутчэй з магілы, бо мне час класціся ў дамавіну! Вунь ужо сонца над лесам грэе!

Ды і салдат упарта трымаецца:

— Не саступлю, пакуль не скажаш, дзе быў ды што рабіў! І зноў лютэаю пыхкае, дымок колцамі выпускае.

Потым яшчэ спрачаліся. Нябожчык ніякім чынам не жадаў выкрываць сваю таямніцу. Але нарэшце здаўся, бо ўжо першыя промні сонца ласкава папаўзлі па вершалінах дрэў:

— Так таму і быць, слухай сабе! Бегаў я ў суседнюю вёску на вясельце, каб паквітацца там з трыма братамі, з якімі і пры жыцці не надта сьбраваў. Многа непрыемнага яны мне ўчынілі. Ды паквітаўся сёння і я з імі. Усіх траіх у ваукоў ператварыў.

[Заканчэнне на 8-й стар.]

КУЛЬТУРНЫ ЦЭНТР ДЛЯ ІНВАЛІДАЎ

У нялёгкае час жыве беларускі народ, але ўсё ж і ў гэтыя дні адбываюцца падзеі, што ўмацоўваюць у сэрцы кожнага надзею на лепшае.
Менавіта такой з'явай стала адкрыццё ў Мінску культурнага цэнтру для інвалідаў. Айцец ІГАР (на здымку), які асвяціў но-

вы цэнтр, пажадаў поспеху ўсім, хто, нягледзячы на цяжкія хваробы і пакуты, захапляецца музыкой, маляваннем, спевамі, шахматамі (другі здымак).

Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.

СПОРТ

ВЫПРАВІЛІ ПАМЫЛКУ

За акіянам прайшоў апошні этап Кубка свету сярод біятлістаў на дыстанцыях 15 і 7,5 кіламетра. На першай, пасля папярэдніх падлікаў, пераможцай аб'явілі французжанку Ан Брыян. Але гэта было памылкай, якую судзіі неадкладна выправілі. Аказваецца, “недзе” згубіліся два заліковыя ачкі ў беларускі Святланы Парамыгінай, здабытыя раней. Такім чынам, наша спартсменка і стала ўладальніцай Кубка свету.

Яшчэ адзін такі ж прыз уручылі С. Парамыгінай за перамогу і на дыстанцыі 7,5 кіламетра. Улічваючы сярэбраны медаль, які заваявала беларуская біятлістка ў Ліпехамеры, сёлетні сезон у яе аказаўся самым паспяховым за ўсе гады.

ЖАЛЯЗОЎСКІ — ТРЭЦІ

У розыгрышы Кубка свету сярод канькабежцаў па суме ўсіх этапаў мінчанін Ігар Жалязоўскі заняў трэцяе месца на дыстанцыі 1 000 метраў. Пераможцамі тут сталі амерыканцы Б. Блэйр і Д. Джэнсан.

ВАКОЛ ТЭНІСА

Буіны міжнародны турнір завяршыўся ў Кі-біскейне. У фінале мінчанка Наталля Зверава сустрэлася з адной з лепшых тэнісістак свету Штэфі Граф з Германіі. Ва ўпартым паядынку беларуска ўступіла — 6:4, 6:1, 6:2.

А вось на турніры ў Санкт-Пецярбургу мінчанін Сяргей Скакур перамог у парным разрадзе.

РАСЦЕ ЗМЕНА

Дзве перамогі на чэмпіянаце свету па біятлону атрымалі беларускія юніёры.
А ў апошніх спаборніцтвах выйгралі залатыя медалі і на першынстве Еўропы, якое нядаўна завяршыўся ў Фінляндыі. Вось у якім стане выступала наша каманда ў эстафеце 4 x 7,5 кіламетра: Аляксея Айдару, Аляксея Маршчакіна, Андрэя Хмялеўскага і Ігар Песцераў.

ГОРШ

І НЕ ПРЫДУМАЕШ

У Лісабоне прайшла жараб'ёўка гандбольных каманд, якія ў чэрвені разыграюць і званне чэмпіёна Еўропы, і паспрачаюцца за птушкі на першынстве свету.

Зборная Беларусі трапіла ў вельмі моцную групу. Назавём хаця б спартсменаў Расіі (цяперашні чэмпіён свету), Францыі (другое месца ў апошнім першынстве свету), традыцыйна моцныя каманды Германіі, Румыніі, Харватыі.

“ЗОЛАТА”, ЯШЧЭ “ЗОЛАТА”

Трыццаць тры каманды прынялі ўдзел у першынстве свету па поліятлону (у Беларусі — мнагабор'е комплексу “Здароўе”), якое прайшло ў Петравадзку.

Другое месца — такі вынік выступлення зборнай нашай рэспублікі. Залатыя медалі заваявалі Міна Бабкова і Дар'я Шапльыка. Д. Шапльыка стала ўжо трохразовай чэмпіёнкай свету з улікам летняга поліятлону.

ЗАСТАЎСЯ АПТЫМІСТАМ

Сёлетняй вясной сустрэў сваё 75-годдзе заслужаны дзеяч культуры пісьменнік Аляксей Слесарэнка. З гэтай нагоды сталічны Дом літаратара наладзіў творчую вечарыну юбіляра. Ва ўтульнай зале ля каміна сабралася шанюная публіка: прыхільнікі таленту, сябры, сваякі. Большасць — пісьменнікі. Тут жа была разгорнута выстава, прысвечаная жыццёваму і творчаму шляху Аляксея Аляксеевіча як акцёра эстрады і літаратара.

Рэй на гэтай вечарыне веў пат Уладзімір Паўлаў. У сваім уступным слове ён адзначыў шматгранны талент Аляксея Слесарэнкі, які ў свой час здымаўся ў фільмах “Палескія рабінзаны”, “Бежын Луг”, “Вясельныя хлопцы” і іншых; напісаў шэраг кніг, сярод якіх “Дарагія

абліччы” і “Жыццё ў мастацтве”, дзе стварыў партрэты знакамітых дзеячаў тэатра і кіно: А. Даўжэнкі, С. Эйзенштэйна, П. Малчанова. Як акцёр эстрады, Слесарэнка-чытальнік усё жыццё актыўна прапагандаваў беларускую мастацкую літаратуру. Ён гадзінамі можа чытаць з памяці творы Якуба Коласа, Янкі Купалы, Кузьмы Чорнага, Аркадзя Куляшова, Аляксея Пысіна і іншых. Талент Аляксея Слесарэнкі як майстра мастацкага слова вядомы не толькі ў нашай краіне, але і на Украіне, у Расіі.

Каля трох гадзін доўжыўся гэты юбілейны вечар. І не дзіва. Жадаючых прывітаць Аляксея Слесарэнку, сказаць яму шчырыя словы падзякі і пашаны было шмат: народны пісьменнік Іван Шамякін,

Віктар Супрунчук, паэты Васіль Зуёнак, Алесь Письмянкоў, Пятро Прыходзька, які прачытаў верш, прысвечаны юбіляру. Пачуццём гумару і зычлівасці вылучалася выступленне літаратара Янкі Курбекі, які шмат гадоў працаваў разам з Аляксеем Слесарэнкам у Літаратурным музеі Якуба Коласа.

Цёпла прынялі прысутныя выступленне народнага артыста Віктара Чарнабаева, Анастасіі Рунковіч і Анатоля Бальцвіча — шчырых сяброў Слесарэнкі па канцэртнай дзейнасці. Іхнія ўспаміны перанеслі ўсіх нас у тыя 60-я, 70-я гады, калі шанюнаму юбіляру спадарожнічаў выключны поспех. Былі выкананы любімыя творы А. Слесарэнкі.

Ад Міністэрства культуры

юбіляра віншавалі Міна Загорская і Георгі Марчук, ад Беларускага радыё — Міхась Пачэпкін, ад Беларускай філармоніі — артысты Галіна Дзягілева, Зоя Станкевіч, Лявон Шурман. У сваіх выступленнях яны адзначалі няўрымліваць творцы, яго унікальны дар чытальніка, самаахвярную працу дзеля папулярнасці беларускага мастацкага слова.

Двойчы браў слова сам юбіляр. Ён гаварыў пра царны шлях майстроў мастацтва, якія працуюць на ніве нацыянальнага адраджэння. Нягледзячы ні на што Аляксей Аляксеевіч застаецца аптымістам і лічыць сябе шчаслівым, бо рэалізаваўся і як чытальнік, і як літаратар.

Ірына ЛЯКСЕЕВА.

ВАЎКАСТАЎ

(Заканчэнне.
Пачатак на 7-й стар.)

Хай цяпер да скону жыцця свайго прызваратнямі бегаюць. Каб ім спакою болей ніколі не было, як няма яго зараз мне! Цяпер усё сказаў, пускай мяне на маё месца, бо нельга, каб сонца зусім узыйшло.
— Ага, — адказвае хітры салдат, — ты, аказваецца, ужо даўно памёр, але ўсе роўна па-ранейшаму чараўніцтвам сваім займаешся? Зноў ж ты тварыў, дык і працягваеш тварыць людзям, а што ім, бедным, пра гэта думаць? Яны ж і не ведаюць нават, як ад тваіх чараў пазбавіцца, каб назад ператварыцца ў звычайных жанчын ды мужчын. Што, ім да скону жыцця гібець у ваўчыных шкурах? Гавары, злыдзень, як ад усяго твайго чарадзейства пазбавіцца, бо пратрымаю да таго часу, пакуль і сапраўды сонца

цябе тут не заснее!
Нябожчык трымаецца, нібы і не баіцца гэтакіх пагрозы.

— У такім выпадку, — гаворыць салдат, — я застануся на тваім месцы і пагляджу, што з гэтага будзе.

Вось тут і не вытрымаў памёршы чараўнік, здаўся:

— Вазьмі ад маёй дамавіны адламі добрую трэску, потым, калі зойдзеш у хату, дзе ідзе вясельце, запалі гэтую трэску і пакуры кожнага ваўка паасобку. Хвілін праз колькі яны стануць гэтакімі ж, як і раней, людзьмі.

— Глядзі ж, калі толькі паспрабаваў мяне абдурчыць, то не дарую! Прыду і зноў падпільную! — сказаў салдат і выплез з магільні.

Праз хвіліну дамавіна зачынілася, зямля — закрылася, крэк — выраўняўся і стаяў сабе абывава, як ні ў чым не быў. Паглядзеў служывы і рушыў у тую вёску, у якую ноччу нябожчык-ваўкалак бегаў.

Падыходзіць бліжэй, ажно чуе: там не песні спяваюць і не танцы іграюць, а голасна плачуць. З кожнага двара крыкі-енкі чуюцца, а з таго, дзе дзючыну замуж аддавалі, гэтак ужо дзіка выводзяць, што і падціці страшна.

— Што гэта ў вас за гора здарылася, бабулька? — звярнуўся ён да старой, якая не галасіла, як усё астатнія, а толькі бялюткаю насовачкай выцрала свой маршчынысты твар. — Чаго так галосіць-убываюцца вяскоўцы?

— Ой, родненькі, не табе будзь сказана! Гэта ж вясельце ў нас ноччу гулялі. Мае суседзі, тры браты, сястру сваю адзіную замуж аддавалі. Усё добра ішло, але апоўначы нехта з'явіўся, выклікаў іх у двор і там ператварыў у ваўкоў. Яны спачатку і не здагадаліся, што з імі адбылося, гэтак убеглі ў хату, а калі зразумелі, то забіліся пад печ і не выплываюць адтуль, толькі выюць-стогнуць бесперапынна... Чуеш, во! — мова старая.

— Ага, — услухаўшыся, адказаў салдат.

— Хто толькі ім цяпер дапаможа? — выдыхнула бабулька.
— Ды я магу... Толькі вы мяне завядзіце, а то няёмка неяк самому туды з'яўляцца...

— Хадзем, хадзем, галубочка. Завяду цябе, завяду, — і старая борздзенька прыпусціла ў суседскі двор. Заішла ў хату. Салдат усіх людзей за парог выгнаў, а сам да падпечка нагнуўся і голасна прамовіў:

— Выходзьце, хлопцы, ды ля парога становіцеся, я вас ад чараў злых вызваляць буду.

Вылезлі тыя і сталі ля парога, галовы ўгнуўшы, нібы яны самі ў гэтым усім вінаватыя.

Тады служывы запаліў трэсачку і кожнага з ваўкоў па чарзе ёю пастукаў. Яны ўмомант назад людзьмі сталі.

Узрадаваліся ўсе, зноў песні звонкія заспявалі. Салдата, як брата роднага, паміж сабою пасадзілі. Ён там і жыць надалей застаўся. А вёску сталі называць Ваўкастаў, значыцца, ад слоў “ваўком стаў”. Вось такую гісторыю калісьці я чуў.

Аляксей НЕНАДАВЕЦ.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ

Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Гола-су Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Адрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Тыраж 6 000 экз.
Індэкс 63854. Зак. 424.
Падпісана да друку 28. 3. 1994 г.